

Némi pevec.

Opeval ljubezni je blažene sanje
In žar resnice in slóbođe spas,
Srcé onemelo je pevcu brezdanje,
Veleva! takó je sodnikov glas.
Zadušil ukaz je v národu speve,
Potemnil življenja obsojencu dneve,
Ostavil je pesnik mesto in vás.

Oh góri pod senco stoletnih débel,
V duplini skalni je stan izbral,
Pekoč mu srd je umoril, zagrébel
V užaljeni duši vseh pesmij kal.
Zamán je brídkóbi iskál izraza,
V spominu je trdega živel ukaza,
Drhtéč se življenja brez petja bal

To!à, ko jutro ustvari zóra,
Omami pregnanca nežen napev.
Potajno napevu odmeva góra,
Da v pevčevih prsih topí se gnev.
Posluša — kakó so mu znani glasovi.
Zveneli so nekđaj v duši njegovi,
To pesmij njegovih je jasen odmev!

V samotni koči ni pesem zamrla.
Kadár je zbežala tēma noči,
Iz čistega vselej deklíškega grla
Privreli so spevi njegovi sladki.
Stopinje vodijo pesnika h koči,
Hladila išče tam duši vroči
In vzbuja spomine na lepe dni . . .

Rodi se poletje iz cvētné pomládi,
Rodí iz poletja se tožna jesén.
Oh koči zvēnejo vrtni nasádi,
In mrak zastira nebó meglén.
Tolažbe ni pevcu odslej na svetu;
Utihnejo v gozdu glasovi dekletu,
Z glasovi usalne obraze! njén.

Gomilo jedinke oh mírnem dómu
Poséti zarana logár trpéč,
Kakó se brídko toži nekómu
Po hčeri njegovi, opazi strméč.
V rmenéči se travi nagrobne ruše
Počiva némi pevec — brez duše:
Živeti brez petja ni mogel več . . .

Dolénjec.

Lisjakova hči.

Povest. Spisal Josip Starè.

(Dalje)

III.

Rodrava Marjeta je zopet prišla k Mrakovi gospé na posvetovanje, da bi se zmenili, česa vsega je treba gospé, ki hodi redno v gledališče. Teta Brigita je sicer tudi kaj izkusila, toda v mlajših letih je živela na tujem in zato ni védela, kakšne so ljubljanske šege pri takih prilikah. Marjeta pa je do najmanjše igle poznala vse potrebe odličnih gospà in je torej vselej zadela pravo. Opozorila je Klotildo, da se ne smé vedno kazati v isti opravi; menjavati bode morala obleko in tudi lišp ter sploh skrbeti za izpremembo. Takisto ji je svetovala, naj si najame stalno frizérko, ki ji bode lasé umetno spletala in naravnavala.

Priprave za gledališče so Klotildo prijetno zabavale, zakaj imela je vsaj skrbeti za kaj. Težko je čakala prvega večera, in ko se je bogato nališpana pokazala v gledališči, zapazili so jo takoj in sedaj iz te, sedaj iz druge nasprotne lože nastavljali kukalca proti nji. Klotilda ni umela, kaj to pomeni, in bilo jo je iz prva nekamo sram. Toda skoro je videla, da se ozirajo tudi po drugih ložah, in storila je takisto. Naravnala si je kukalce in si prav po volji ogledovala zbrano občinstvo. Skoro so jo gledalci bolj zanimali nego igra sama, o kateri je umela le malo, ker je bila prerazmišljena. Oči so se ji vsak čas obračale od odra v partêr, in tukaj so se ujemale z očmi mladih gizdalinov, zlasti tistih v belih suknjah, ki so sedeli v prvi vrsti in hoteli v prestankih s kukalci kàr prebosti vsak ženski obraz. Brigita je sedela bolj zadi, in le toliko je je bilo videti, da so ljudje védeli, da Mrakova žena ni sama. Navzlic temu so izkušene nje oči takoj zapazile sléharo

stvarco, in précej je opozorila bratranko nánjo. Tukaj ji je pokazala, kakó se plavolása déklica spogleduje z mladim částnikom; ondu, kakó lepa gospá drugemu částniku namiguje z veternico; zopet v drugi loži je izteknila nerodnega zaljubljenca, kakó se je vsiljeval izvoljenki svojega srca, ona pa ga je odbijala in se nejevoljno obračala od njega.

Takó se je Klotilda po malem seznanila z vsemi skrivnostimi gosposkega »društva« in je silno želela, da bi se gibala tudi ona ondu in ga ne gledala samó od daleč. Vsak korak v svet ji je vzbudil novih željá, in toliko da se ji je izpolnila jedna, že se ji je porodila druga. V kratkem času je bila zopet tista nemirna in razvajena Klotilda, kakersna je bila v otroških letih; le to je bil velik razložek, da so se nje slaba svojstva sedaj kazala do cela drugače, kakor tudi ona ni bila več dete, ampak žena v najlepših letih, polna željá in hrepenjenja, ali tudi brezmejno nepotrpežljiva, sitna in nejevoljna, če se ji ni takoj izpolnilo, kar je hotela. Vender ni bila nikakor zadovoljna; tisti čas, ko je káj dosegla, ni se več menila za stvar, in bila je čmerna, dokler nezasitno nje srce ni zopet izteknilo nove stvari, da je hrepenela po nji. Teta Brigita ji je v tem stregla kakor žel duh; prav ona jo je zavajala na opolzla pota in ni bila nikdar v zadregi, kadar je bilo treba z novimi osnovami razvneti um in srce nesrečni ženi.

Za svoje izprehode sta si volili Klotilda in Brigita odslej le take kraje, kjer se je zbirala odlična gospóda ljubljanska. Največkrat si ji videl v »Zvezdi«, zlasti kadar je bila ondu vojaška godba. Tudi sicer sta radi hodili ondot, zakaj v vsaki dnevni dóbi sta srečavali zanimljivih ljudi, moških in ženskih; kadar pa ni bilo drugih, rožljali so částniki s sabljami okolo kazine. Lepa ženska ni mogla iti mimo teh Martovih sinov, da bi je ne bili pomerili od nog do glave in si tudi káj ne zašepetali. Klotilde to nikakor ni motilo, ampak celó gódílo je nje srcu, kadar je čutila, da jo kdo opazuje. Rada je torej hodila mimo kazine, in kadarkoli je šla po opravkih z dóma, vselej je hodila takó po raznih ulicah, da je napósled krenila tudi v »Zvezdo«. Po malem se je privadila pohajati brez tete, zlasti po mestu, kjer to ni bilo nič nesposodobnega; saj si videl tudi druge imenitne gospé brez družčine.

Ko se nekega dné predpóldne Mrakova žena in nje teta zopet brez pravega namena izprehajata po »Zvezdi«, prijaha z Dunajske ceste visokorasel, vitek částnik. Na iskrem konjiči dirja proti nunski cerkvi, ondu pa krene na levo proti gledališču.

»Kdo pa je to?« vpraša Klotilda vsa nemirna teto svojo; »pojdiva tjà, da ga bolje vidiva. Le pogledjte, kakó okretno brzda konja; sedaj poskakuje, sedaj stopa mirno, kakor on hoče. Ne vém, komu

bi se bolj čudila, ali konju, ali jahaču. Sedaj ga je obrnil in jaha v kolobar. Čemú neki?»

»Izkazuje se lepi Škrbinki; ali je ne vidiš na oknu, kakó zadovoljno gleda kavalirja svojega?»

V tem prideta do vzhodne »Zvezdine« ograje. Klotilda kàr uprtih očij gleda zanimljivi prizor in se le časih zavidno ozrè na okno.

»Škrbinki se izkazuje?» reče teti, milujé lepega jahača, »ali ni mogel najti nobene boljše?»

»Kaj hočeš, takšni gospodje niso izbirčni,« opravičuje ga Brigita; »gospodičinam se ne smejo preveč dobrikati, da bi se ne morali ženiti; izmed gospà pa je bogata Škrbinka najljubeznivejša in za sedaj tudi najbolj slavljenja, dokler se na ženskem obzorji ne prikaže nova zvezda, ki jo zatemni z večjim sijajem.«

Mrakova žena je hotela teti nekaj zavriniti, toda ugriznila se je v ustna in zamolčala besede, ki jih je mislila izgovoriti; toda nje spremeljevalka je bila v takšnih rečéh prezvedena, da bi ji bil ušel najmanjši migljaj mlade tovarišice. Ugenila je natanko, kakšna misel ji je šinila v glavo, toda hotela je ni motiti v snovanji. V tem se Klotilda hitro pritají in vpraša mirno:

»Teta, ali poznate jahača?»

»Po obrazu ga poznam; nadporočnik Ahnenfels je, generalov adjutant. Sploh ga cenijo, da je najlepši častnik vse posadke.«

»Ali je imenitnega rodú?»

»Je in tudi ni, kakor hočeš; pravijo, da je nezakonski sin imenitnega češkega grofa ali celó kneza.«

»Gotovo da je,« pritrđi Klotilda. »Ne more tajiti, da se mu po žilah pretaka plemenita kri; le glejte, kakó lično in lahko sedi na lepi živali kakor pristen vitez!« To rekši umolkne in se ozira po vitkem častniku, ki je konju popustil brzdo, pogladil ga po vrátu in počasi odjahal dalje. Ko izgine okolo ogle, vzklikne Klotilda žalostna:

»Teta, zakaj jaz ne znam jahati! Dirjala bi kakor Vila, da bi se kàr prašilo za menojo!»

»Toda kaj bi ljudje rekli?» vpraša Brigita in se zlobno nasmeje.

»Ne bilo bi mi do tega, kaj porekó ljudje, ako bi le imela vojaka za možá, ne pa kramarja!« zavrne bratranka bridko in nagrbanči gladko čelo. —

Prišedši domóv je bila Klotilda slabe volje. Po stari navadi je sedla v naslanjáč in premišljala usodo svojo. Po sobi je starinsko pohištvo še zmiraj stalo prav takó kakor za pokojnega njenega očeta,

in tudi hišni red se ni kar nič izpremenil od njegove smrti. Vse to ji ni več ugajalo, dasi je bila rajši Lisjakova hči nego Mrakova žena. In Lovro, njen mož? Prej ni premišljala nikdar, ali ji je po volji ali ne, ali ga ljubi ali ne; vzela ga je, ker je oče želel, toda takrat ji je bila pokornost do roditeljev sveta dolžnost, kakor ukazuje četrta zapóved božja. Sedaj pa je bilo drugače. Sedaj je primerjala Lovra drugim možém, zlasti tistim, ki jih je videvala na izprehodih in v gledališči, in je umovala sama v sebi takó-le:

„Kakó so ti gospodje zmiraj veseli! Kakó lično in okretno se sučejo okolo gospá in gospodičin! Vedno se jim smehljajo in dobriskajo ter jim kàj pripovedujejo, da se morajo smijati. Ti gospodje nimajo drugih skrbi, nego kakó bi kratkočasili ženska srca in jih razveseljevali. Kakó dobro vedó, kdaj naj se izprehajajo po Latermanovem drevoredu in kdaj po Zvezdi; celó to vedó, kdaj se jim je treba postavljati pred nunsko in kdaj pred škofijsko cerkvijo, da ne zgreše izvoljenk svojih. In kakó so zmiraj lepó oblečeni; ves zrak je poln prijetne vonjave, kadar gredó mimo tebe. A Lovro?« Tù je globoko vzdihnila kakor vselej, kadar je mislila nánj in ga primerjala drugim. »Oh, Lovro! Brez pomena ni, da se zóve Mrak. Vedno se drži resno, in ves božji dan ga ni iz prodajalnice. In kadar pride k obedu in k večerji? Vse vonjave raznega prekomòrskega blagá se vlečejo za njim, kakor bi se držale njegovih mislij, ki so vedno le pri blágu in trgovini. In kakšna mu je tedaj oprava? Prodajalniški prah se drži njega sive suknje. In kroj in vse ostalo? To je grozno! To sodi v prosó vrabcem za strah, ne pa med ljúdi. In kaj vé povedati? Ničesar. Trgovina in zopet trgovina, to so pomenki pri obedu; in kadar kdàj kdo pové kàj novega, tedaj je zopet kàj takšnega, da utegne zanimati preprostega, neotesanega človeka, nikakor pa ne izobražene in nežno čuteče gospé.«

Takó in podobno premišljuje je trapila Klotilda samo sebe, kadar je od dolgega časa posedala in držala roke križem, nikar da bi se bila lotila kakega dela. Niti gospodinjstva je ni bilo skrb; čemú, saj je šlo vse samo po starem tiru kakor dobra ura, kadar jo naviješ. Pòsli so bili stari, in vsak je védel sam, kaj mu je storiti. Ista kuharica je kuhala in se sukala okolo ognjišča že dolgih trideset let in česar je potrebovala, vse si je preskrbovala sama. Saj tudi ni mogla drugače. Ako je kdàj vprašala: »Gospá, kaj naj prinesem s trga?« zavrnila ji je gospodinja skoro vselej nejevoljno: »Lenka, nikar me ne nadleguj s takimi skrbmi! Ná pet goldinarjev in nakupi, česar véš, da je treba, saj si pametna in tudi stara dovòlj.«

Iz te nezadovoljnosti se je vzdramila Klotilda le tedaj, kadar ji je teta prinesla zanimljivih novic, ali kadar se je pripravljala na veselico in se posvetovala s Kódravo Marjeto zaradi novih oblek. V šumečem veselji je iskala zadovoljstva, toda ni ga našla, ampak le omamila se je; ko se je potem zopet vzdramila in streznila, bila je le še nezadovoljnejša in nesrečnejša.

Lovro Mrak je skoro neprijetno čutil izpremembo svoje žene, in kratko je bilo njega veselje, da Klotilda ni več tista medla déklica brez željá in čustev, kakeršna je bila, ko se je vrnila iz samostana. Veliki računi, ki jih je moral plačevati za žénino potrato, skrbeli so ga že. Časih je tudi ona sama prišla v prodajalnico in je kár grabila gotovino iz blagajnice, ne da bi rekla le besedo svojemu móžu. Iz prva je Lovro molčal, potem pa jo je poskusil prepričati iz lepa, da to ne gré, da blagajnica ni brez dnà in da bi napósled utegnilo poíti. Ali zamán. Takšno svarilo je bilo vselej, kakor bi bil dregnil v sršcnovo gnezdo. Slabi in mehkočutni Lovro je vselej odjenjal, pustil ženi zadnjo besedo in plačeval dalje nje račune. Teden dni potem je iz nova poskusil ženo odvrniti od prevelike lahkomiselnosti.

»Draga Klotilda moja!« reče ji kolikor mogoče ljubeznivo in jo milo pogleda.

»Kaj hočeš?« vpraša ga osorno.

»Klotilda, dáj si dopovedati — nikar me ne uměj krivo!« povzame plaho in takoj zopet umolkne.

»Ali bi me rad preobračal?« dé žena in ga zasmehljivo pogleda. »Še mi zvení po ušesih prepóved tvojega očeta; žal, da ni mlajši, lahko bi šel v Afriko za misijonarja.«

»Nikar mi ne zasmehuj očeta!« vzkipí Lovro, »moj oče je nekoliko čuden in zastarelega vedenja, ali pošten je in pravičen.«

»Živ svetnik!« zasmije se žena; »le tega ne vém, kakó se z njega svetostjo strinja tolik strah, da bi ne uschnil vir, iz katerega tudi njemu doteka živilna moč.«

»Klotilda, nikar se ne pregreši! Dasi star in slab, moj oče se živí sam; in kadarkoli sem se trudil, nikdar mu nisem mogel posiliti niti beliča, da bi ga vzprejel iz moje roke.«

»Ako je takó, čemú ga je tolika skrb záme? Ali se bojí, da bode moral tudi še mène živiti s svojimi podobiciami?«

»Skrb ga je za tvojo dušo, zató se bojí, da bi ne zašla predaleč po opasnem poti, katerega si nastopila.«

»Kaj njemu do tega?«

»Kaj? Moj oče je in tvoj tast, pa sodi, da izvršuje le svojo dolžnost, ako te svari pregrešnega življenja, zlasti ker me pozná, kakó sem zaljubljen váte, pa nimam srca, da bi ti kaj odrekel ali ti kaj očital.«

»Kaj?« vzkipí zopet Klotilda, »ti bi mēni očital pregrešno življenje? In to zató, ker ne čepim ves dan domá za pečjó in ker se oblačim, kakor se oblačijo druge gospé, katerim nihče ne očita ničesar?«

»Tudi jaz ti ne očitam ničesar; le poslušaj me in umiri se. Privoščim ti vsega, in še več bi ti privoščil in dajal, ko bi imel kje jemati; ali navzlic najboljši volji in največjemu trudu ne morem služiti toliko, da bi ti izpolnjeval vse potratne želje. Druge pomoči ni, nego da nekoliko zmanjšaš velike svoje potrebe.«

Od silne jeze Klotilda ne more takoj najti prave besede, da bi zavrnila trezno računajočega soproga. Rdeča je do ušes, oči pa se ji svetijo, da se kár bliska iz njih. Sedaj stiska pestí in škriplje z zobmi, sedaj stopi tik pred njega in sika vánj kakor kača.

»Torej tudi to malo bi mi rad odrekel, kar me še veseli na svetu?« izpregovori napósled. »Zaprl bi me rad kakor Turek bulo svojo! Ako si bil drzen dovòlj, da si vzel lépo ženo v zakon, moraš tudi imeti, da trosiš zánjo!«

V tem zopet nekoliko umolkne, stopi korak nazaj, pogleda ga zaničljivo in prezirno ter pravi:

»Toda, saj ne potrebujem ničesar od tebe; sama imam dovòlj; saj je moje vse, kar je moj oče pridobil in zapustil. Komu drugemu je zbiral in čuval nego mēni, jedinki svoji? Ali ti! Sédel si k polni mizi, sedaj pa bi še mene rad odpravil od nje. Ne bodeš! Ti mēni ne odrekaj ničesar, ampak dajaj mi, kolikor zahtevam, zakaj vse je moje, tvojega ni nič. Ako ti ni prav, pojdi, odkoder si se pritepel. Le pojdi k očetu starcu podobe tiskat; močán si dovòlj, da mu lahko pomagaš. Ali sevóda, lepše se je gostiti pri lepi in bogati ženi; je li? To si spoznal že davno, zató si se z zakonskimi sponami privezal náme in na bogastvo moje. Bodisi, vender to ti rečem, tukaj sem gospá jaz, in kdor hoče živeti v moji hiši, slušati mora mene in biti vreden, da se redí ob mojem.«

Rekši stopa hitro po sobi, in v očéh ji sije zlobno zadovoljstvo, češ, povedala mu je, kar mu je šlo. Lovro stoji mirno in milujé upira dobre svoje oči v razsrjeno ženo, ki mu je s tolikanj bridkimi besedami vračala veliko njegovo ljubezen.

»No, kaj stojiš kakor potrť grešnik?« oglasí se zopet žena in ga meri od glave do pete. »Toda, saj je dobro, da se kesaš in da te vest peče.«

»Tebi nasproti mi vest ne očita ničesar,« odgovori ji Lovro mirno, »ali kar si mi očitala, preneumno je in prezlobno, da bi se opravičeval le z jedno besedo. Nikdar nisem precenjeval samega sebe; tega pa te le moram opominjati, da je sodil tvoj oče o meni popolnoma drugače nego ti.«

»Kakó je sodil moj oče o tebi, za to se ne menim. Vém pa, da mi je želel boljše usode, nego jo imam krāj tebe.«

Lovro ji nató ne reče ničesar, dobro vedoč, da ga ne ljubi in da poleg njega res ni srečna, dasi bi dal zánjo življenje, nikar posvetnega imetja. Tembolj ga je bolelo, da mu je očitala siromaštvo. Težko je bilo rêči, koliko je Lovro priženil, in koliko je pridobil sam. To je spoznal že rajni Lisjak; vender, da bi ne bilo nikomur krivice, sodil je, da je najbolje, ako dá pridnemu pomočniku hčer in imetje. In dobro bi bilo takó, ko bi se ujekali tudi srci. Prej tega nihče ni mogel védeti, ker je bila Klotilda po mišljenji še neizkušeno dete, ko se je poročila; sedaj pa je bilo že prepozno. Lovro ji je pregledal marsikaj in ji pustil veselje, ali oprezní trgovec je dobro védel, da je treba tudi največjemu bogastvu varčnosti, ako naj se ohrani. Do dobra je spoznal, da bode rastoča žénina razsipnost napósled presežala dohodke in da se bode tedaj trosila glavnica, dokler ne poíde tudi ta. Kaj bi potem počela razvajena žena? Ali pojde vbogajme prosit? Ta strašni prepad ji je hotel pokazati in jo obvarovati pogube, ali zastonj. Da je odločen mož, morda bi brzdal in omejil lahkomišelnost njeno; ali premehkega srca je bil in se bal, da bi je ne užalil še bolj in je ne odbijal od sebe; zató je rajši molčal in trpel. Pustil jo je in čakal, da se ji jeza zopet poleže, sam pa je ogrnil plašč, in dasi je bilo že pozno, šel je z dóma, da bi si v svežem nôčnem zraku ohladil glavo in umiril utripajoče srce.

IV.

Pri Svetem Jakopu v Ljubljani so ravno minile večérnice. Ljudje so se po malem razšli, luči so pogasnile, in le tanki valovi dišečega kadila so te še spominjali dovršene pobožnosti. Tù in tam si pri svitu visečih svetilk mogel še zapaziti posamezno ženico, iz izpovednice pa si čul, kakó se je odkašljeval duhovni oče, ki je kakor dober pastir vsak čas privédel kako izgubljeno ovco na pravi pot. V tem je v zadnji kapelici pred podobo Matere božje čistega spočetja klečal sključen drobán mož. Dolga črna suknja mu je pokrivala vse teló, da nisi védel, ali je duhovnik ali posveten človek. Dolgo je goreče molil

in večkrat na glas vzdihnil, da bi si olajšal velike srčne bolečine. Napósled se je prekrižal, vzel s tal visok črn klobuk in se dvignil. Pri kropilnici je zopet pokleknil, globoko se naklonil proti svetemu Rešnjemu telesu in odšel iz cerkve.

Pred vrati se je oziral, kakor bi ugibal, na katero stran bi krenil; takoj pa se je odločil in zavil okolo redutnega poslopja po Starem trgu. Na redko nameščene starinske svetilnice so svetile kaj slabo, in skoro si zgrehil suhega starčka. V tem se kmalu zopet pokaže ob hiši, na kateri nekoliko odseva brleča luč bližnje svetilnice. Možiček se je že vračal, na njega upalem obrazu pa si mogel zapaziti silno duševno bol. Ves potrj je stopal naravnost proti Svetemu Florijanu in odtod zavil v Hrenove ulice. Pred jedno tistih malih hiš postoji, odprè vežna vrata in jih takoj zopet zaprè za seboj. Dasi je temno kakor v rógu, stopa varno kakor o belem dnevi po ozkih stopnicah v prvo nadstropje. Dobro mu je bil znan vsak ogel in vsak kamen v hiši, da se nikjer ni spoteknil. Saj ni čuda, stanoval je tù leta in leta, da že sam ni védel odkdaj. Na vrhu stopnic je krenil na desno stran po dolgem hodniku, snel ključ z žeblja in odklenil ubožno svojo sobico. Stopivši čez prag, prižgal je takoj lojevo svečo, vzel s police staro debelo knjigo, veliko kakor mašne bukve, in jo položil na mizo, ki je stala prav pred oknom. Nekoliko je prebiral po knjigi, toda nič kaj ni mogel čitati; ali je bil preveč razmišljen, ali ni mogel najti berila, ki ga je iskal. Pustí torej knjigo, sleče suknjo in obleče star ponošen jopič. Nekoliko séde na skrinjo in zopet vstane ter gleda po sobi, da bi se s čim zmotil. Sedaj navije leseno uro na steni, sedaj odgrne posteljo, zopet postane in premišlja, kaj bi začel. Napósled vzame železni svečnik in gré iz sobe.

Takoj za vrati je bil ozki hodník pregrajen z lesenimi rešetkami, za njimi pa je bil nameščen star neokreten stroj, zložen od težkih brun, ki so bila močno uprta v strop in v obe nasprotni steni. Starček odprè pregrajo, obesi luč na zid in potegne izpod stroja nekoliko večjih in manjših plošč od trdega lesá. Drugo za drugo obrne na lice in tožno ogleduje izrezljane nariske, potem jih zopet dene pod stroj. Le najmanjšo ploščo obdrži in se loti dela. Namaže ji lice s črnilom, zavrtí koló, da se prěčnica vzdigne, in pódno vtakne namazano ploščo. Sedaj v posebnem predalčku poišče primernih kosov gladkega raznobarnega popirja, dene jih pod ploščo ter se na vso moč uprè ob koló, da stari stroj kár zaškriplje.

V tem se na nasprotnem konci hodníka odpró vrata druge sobe, in čez prag stopa samíca kakih šestdesetih let. Bila je opravljena po-

polnoma kmetski. Na glavi je imela belo zavijačo, star črn raš pa ji je pokrival vse teló čez koleno. Z lučjo v roki stopa po hodniku in ko ugleda starca pri stroji, zakliče mu že od daleč:

»Za pet ran božjih, oče Mrak, ali ste zopet pri kolesi? In pri luči! Saj je vender dan dosti dolg, dasi se je že precèj skrčil.« Nató séde na klop in zrè preko ograje. Starec ustavi naporno delo, prekriža roke in se obrne proti sosedi, rekši:

»Dobro ste rekli, Mina; mēni je dan še zmiraj predolg. Za pol dneva natiskam več podob, nego jih prodam za mesec dni. Imam jih, za katere ne izkupim več niti toliko, kolikor me stane sámo črnilo. Nekoliko prej sem imel v roki plošče za podobe Matere božje pri Sveti Štifti in na Žalostni gôri. Kakó so jih ljudje nekdam radi kupovali, kadar sem jih v mlajših letih sam prodajal po božjih potih! Podobe so velike in kàj pripravne, da jih denes v okvir pod steklo. Danes se nihče več ne méni zánje, odkar hodijo tuji prodajalci po naših sejmi, na katerih razobešajo toliko slik, da jih je polna škofija in še kaka druga veža bližnjih hiš. In tudi sicer so se ljudje izpremenili. K Sveti Štifti ali na Žalostno goró že malokdo hodi; na Rožniku pa ljudje po maši rajši zahajajo k cerkovniku na zájutrek, nego bi kupovali odpustkov. Vse stare moje plošče se sušé in prašé, jedino za Šmárijno gôro še dobivam kakih naročil, ali tudi odtod me bodo izpodrinili tujci. Ne le na Dunaji, tudi na Švicarskem že delajo podobice Matere božje s Šmarijne gôre, in lépe so res, da bi jih pri nas nihče ne mogel napraviti takšnih. Odveč sva na svetu jaz in moj stroj! Mina, ako to zimo umrem, zapustim vam stroj; odleže vam za seženj drv.«

Takó je osiveli podobar sočutni sosedi potožil nekoliko svojih težav, in bilo mu je lože pri srci. Sedaj izpregovori stara Mina:

»Kaj bi bili odveč; prostora je pod solncem vsaki božji stvári, nikar človeku. Res je, delo ni več za vás; mi stari smo za počitek in za molitev. Ali saj vam niti ni sila; le izpregovoriti vam je treba s sinom ostro očetovsko besedo, in udati se mora, če nima kamena namesto srca.«

»Kaj bi se mi udajal, siromak!« zavrne jo podobar in jo milo pogleda, »kolikokrat mi je že ponujal pomoč, ali jaz je ne potrebujem in je tudi nečem, rajši ne vém, kakó bi se mučil, nego bi prejemal miloščine od ródnega deteta.«

»Res ste čudni,« ugovarja mu Mina; »sam Bog velevala otrokom, naj skrbé za roditelje svoje, pa da ne bi skrbel vaš sin, čegar žena toliko trosi na grešno svoje teló? Vsa Ljubljana se pohujšuje, ker se

takó šopiri od napuha in nečimernosti, da se človeku kár gnusi. Videla sem jo zadnjo nedeljo, kakó so se moški ozirali za njo, ko je v svilnatem krilu šumela iz cerkve. Toda, naj bi šumela, saj je bil praznik, in saj tudi ima odkod jemati; ali da ste jo videli, kakó je bila široka in kakó je bila sicer napravljena ali bolje rečeno nakrišpana! Mene je bilo kár groza, in hitro sem se obrnila, zakaj zdelo se mi je, da gledam živi greh, kakor sem ga videla narisane v starih bukvah. Ne, ne, to nikakor ne gré, da bi sivi oče stradal, sin bogatin pa bi svoji ženi dovoljeval takšno potrato!

Drobni starček vzdigne nagnjeno glavo, uprè male svoje oči v zgovorno ženico in se bridko nasmehne.

»Moj sin bogatin!« reče ji, zopet povesi glavo in zmaje ž njo, potem pa nadaljuje: »Moj sin je siromak! Siromak je, pravim, da jih je malo takšnih! Danes ga štejejo bogatega, toda pri takšni potratnosti hitro poide največje bogastvo. Pa kaj bogastvo! Saj je človek tudi brez njega lahko srečen in še lože. Ali siromak je moj sin zató, ker žene svoje ne zná brzdati, ampak le še bolj jo kazí s svojim popuščanjem in z dobroto svojo. Premehák je, kakor rajna mati njegova. Preoskromen je; nič ne zaupa samemu sebi, zató vidi v sebi vedno tistega siromaka, ki ga oče ni mogel prehraniti, dokler se ga ni usmilil bogati Lisjak in ga vzel v svojo prodajalnico. Ne pozná veljave svoje, in prav zató ni nikdar spoznal, kakó močen steber je hiši Lisjakovi. A žena? Žena ga ima za takšnega, kakeršnega se kaže; ne spoštuje ga, ne ceni in — ne ljubi. To je, kar mi vedno teži srce, ne pa, da bi kdaj od koga želel kaj podpore.«

»Zakaj sta se pa vzela, ako se ne ujemata?« vpraša Mina.

»Zakaj?« ponóví on nejevoljno, »stari Lisjak je želel, da bi bila mož in žena, in kar je on želel, to je bilo tedaj obema sveta dolžnost. Klotilda je bila še popolnoma mlada déklica, ki ni prav nič poznala življenja, pa niti ni mogla soditi o njem. Storila je po očetovi volji, ne da bi védela, kaj je zakon. In moj Lovro? Tudi on ni bil v tem mnogo na boljšem. Ko mu je Lisjak razodel, da si ga želí za zeta, bilo mu je, kakor bi mu dal navadno trgovsko naročilo, in brez premisleka se je udal njega volji, zlasti ker so se njegove oči že prej rade ozirale po lepem obrazu mlade Klotilde. Rajni Lisjak je dobro védel, kdo je moj sin; védel je, da mu ne zapravi imetja, ampak da ga še pomnoží, in zató si ni mogel misliti boljšega možá jedinki svoji.«

»No, saj je bilo dobro takó,« oglaší se Mina, ko stari podobar umolkne, »saj je bilo nekđaj sploh takó, da so roditelji otrokom svojim izbirali nevesto in ženina. Toda véste kaj, oče Mrak, tukaj je

že prehladno; stopite k meni v kuhinjo, da se še kaj pomeniva. In še svoj lonček pristavite k mojemu ognju, da ne bode dvakrat gorelo za tisto ubogo kapljico kave.«

V tem je šla Mina v kuhinjo, vzela izpod ognjišča suhljádi in nekoliko tresák, zanetila ogenj in pristavila lonček že skuhane kave. Précej za njo prinese stari Mrak svoj lonček. Postrežna Mina mu ga vzame iz rók in mu ponudi stol, sama pa séde na stolček poleg ognjišča, kjer se je grmadica raznetila in že gorela s plamenom.

»Povejte mi, dragi sosed,« izpregovori zopet Mina, »kakó je vender prišlo, da se je vaša snaha takó izpridila? Saj je bila toliko let v samostanu.«

»Sam Bog vé, kakó,« zavrne starec, »bržkone ji je usojeno takó, usodi svoji pa nihče ne uide.«

»To je slaba tolažba, oče; to je zopet jedna tistih, ki jih zajemate iz čudnih svojih bukev. Jaz še nikdar nisem videla takšnih bukev, kakršne so vaše. Odkod jih neki imate?«

»Imam jih od rajnega očeta, ki jih je prav takó dobil od svojih prednikov.«

»Jaz pa takšnih knjig le ne bi brala; kdo vé, ali niso tistih luterancev, kakor so jih nekđaj sežigali na grmadi? Dragi sosed, že večkrat sem si mislila: Čudno, vi takó radi mólite in v cerkev hodite, toda časih mi poveste takšno, da bi se šla kàr izpovedat. Morda vas prav zató Bog izkuša takó hudó?«

»Nič se ne bojte, Mina,« reče Mrak; »dasi rad čitam stare svoje knjige, vender tudi poslušam propóvedí in nauke duhovnih naših gospodov. Povsod iščem svéta, kakó bi odvrnil snaho od opolzlega pota, ali zastonj ga iščem. Zató res časih mislim, da dobro učé óni, ki trdíc, da je človeku vse usojeno, in da ga nihče ne otmè, kdor je namenjen za pogubo.«

»Oče, nikar ne govorite takó,« svari ga starka, »to je greh, to je prav takó kakor obupati o milosti božji.«

»Res je, ali časih vender ne morem drugače,« méni podobar in zmaje z ramení. »Koliko sem že molil zánjo! Koliko sem ji govoril na srce, toda vse zastonj! Sedaj me že ne pustí več prédse. Danes sem se ves dan pripravljaj, kakó ji bodem govoril in jo svaril z lépo; prosil sem svetega Duhá, da bi me razsvetlil; ali ko sem se po večérnicah napotil k nji in sem pozvonil na hodníku, zapodila me je hišna, kakor bi bil tat.«

»Zakaj pa niste šli v prodajalnico k sínu?« vpraša ga Mina.

»Po kaj naj bi hodil k sinu?« ugovarja ji Mrak, »mehkega srca mu ne morem utrditi; udihniti več moške odločnosti bi mu pa tudi ne znal; drugega itak ni treba.«

»Ako je takó, sevéda vam ni druge pomoči, nego da molite in zaupate Bogú. Kakor bode Njegova volja, takó se zgodi.«

»Saj to je, kar vedno pravim,« pritrdi ji starček, »kaj pa je usoda drugega nego Bog.«

Na ognjišči je v tem zakipela mala večerja. Mina vstane, postavi sosedov lonček na mizo, svojega pa kàr nekoliko odmakne, nadrobí kruha vánj in zopet séde na stolček. Po večerji sta podobar in samica še nekoliko časa kramoljala in umovala o Bógu in o svetu, potem pa šla vsak v svojo sobo k počitku.

V.

Odkar se je Lovro Mrak óni večer takó hudó sporekel s svojo ženo, premišljal je svoj zakonski stan, in čimdalje bolj je spoznaval, da ni dovólj, ako mož le skrbí, kakó bode živil družino svojo, ampak da ima tudi drugih dolžnostij. Spoznal je, da bi se moral več baviti s svojo ženo, da bi si bila tudi po duševnem svojem življenji bliže drug drugemu. In kakó lahko bi bil vodil Klotildo, ki je bila popolnoma nedolžna in neizkušena; do dobra bi se mu bila udala; privadila bi se ga in bi bila srečna in zadovoljna. Zató nikakor ni bilo dobro, da jo je takó mlado prepustil sámó sebi; toda zabredel je še huje, da je táko občutno bitje, kakeršna je bila Klotilda, prepustil teti Brigiti, ne da bi le nekoliko pomislil, zakaj je stari Lisjak to žensko, ki mu je bila po mleku sestra, odpravil iz hiše, predno se je hči vrnila iz samostana. Sedaj sevéda se ni več dalo vse spraviti v stari tir. Premetena Brigita se je premočno oklenila bratranke svoje, in ko bi jo hotel Lovro pehniti čez hišni prag, uprla bi se mu žena sama.

Takó je umoval Lovro in sklenil, da bode poskušal po malem oslabiti tetino veljavo pri Klotildi. Kadar je le količkaj utegnil, šel je ž njo v gledališče, in tudi na druge veselice jo je spremljal, da ni hodila brez njega med »svet«. Ali to ni bilo takó lahko, kakor bi človek mislil. Ko se je prvikrat poleg žene pokazal v loži, bil je kàj neroden; védel ni, kakó bi sedèl, ne kakó bi se držal, in zató je vsak čas sedaj z nogami, sedaj z rokami zadel ób lesene stene tesnega prostora. Med igranjem se je časih kàr zasmijal na glas, ali pa je ženo preočito opozarjal na to in óno. Mladi gizdalini v partêrji so to skoro

zapazili in so drug drugega suvali ali pa si pomembno namežikovali z očmi ter nastavljali svoja kukalca proti Mrakovi loži. Klotilda je ujela vsak takšen migljaj porednih gospodičev, in bilo jo je sram neokretnega možá. Hitro se je pahljala z veternico, da bi si ohladila žareča lica, ali nič ji ni pomagalo, zakaj Lovro je v tem napravil novo nerodnost in jo takó zbegal, da ni več védela, kaj se godí na odru. Najrajši bi bila kár takoj šla domóv, ali to bi bilo dalo občinstvu še več povoda nepotrebnim govoricam; zató je rajši potrpeła.

»Kaj ti je?« vpraša jo mož sočutno.

»Silno me boli glava,« reče ona in se pahljá dalje.

»Ali hočeš, da greva domóv?«

»Ne, ne; le ostaniva do konca; bode že bolje,« tolaži ga Klotilda in se nekoliko odmakne v ložo, da bi je ne videl vsakdo.

Drugič se je védel Lovro že bolje, in sčasoma se je privadil ljudij, in ljudje so se privadili njega. Klotilda se ga ni več sramovala; saj je spoznala, da ji daje večjo veljavo v svetu in da se giblje v njegovi družbi slobodnejše nego v tetini. Čutila je nekov ponos, katerega prej ni poznala; sedaj šele se je zavédala, da je gospá. Rada je spregledala móžu male nerodnosti in celó prav ljubezniva je bila ž njim in se mu sladkala, da je rajši hodil ž njo med ljúdi. Dobri Lovro je bil presrečen te ženine izpremembe in poleg nje se je celó sam jel zanimati za veselice. Sósebeno rad je hodil v gledališče in kár nič se ni spotikal ob ljubljene ženi svoji, kadar se je spogledovala z drugimi ljudmi; saj je videl, da se gospóda po ložah in v partérji vsi povprek ogledujejo in merijo s tistimi kukalci. Da bi ustregel ženi še bolj, zapisal se je na strelišče, in kadar je bila v reduti veselica, zamudil je ni, ampak se je gotovo udeležil.

V srci je ostala Klotilda vedno trda in mrzla proti móžu, in vse izkazovanje ljubezni je bilo le navidezno, bilo je zgolj sleparstvo, da se je tem več mogla naužiti posvetnega veselja, po katerem je tolikanj hrepenela. Vsako dobro voljo moževo je znala porabiti na svojo korist; kadar pa sama ni bila dovólj premetena, pomagala ji je teta Brigita, ki je bila še zmiraj prva nje svetovalka na vseh opolzlih potih. Ona je zvedela vse skrivnosti najbolj slavljениh ljubljanskih gospá; zvédela je, zakaj to ali óno móški posebno odlikujejo, in učila bratranko svojo, kaj naj storí, da bodo njo še bolj slavili, in kakó naj se véde, da drugim izneveri najmilejše kavalirje.

Vse to je bilo mogoče šele sedaj, ko jo je sam mož vodil v svet. Z móžem šele je mogla kot gospá hoditi na ples in tù se je zopet mogla slobodno gibati in občevati, ker je bil on navzočen, pa ni bilo

nič pohujšljivega, ako je izpregovorila tudi z drugimi moškimi nekaj prijaznih besed. Ko je prvič prišla ne strelišče, kjer je bila tombola s plesom, res ni imela znancev; ali tuja le ni bila. Vsi tisti gospodje, ki so se spogledovali ž njo v gledališči in na izprehodih, bili so ji sedaj takó rekoč stari prijatelji. Toliko da je z možem stopila v dvorano, prihajali so drug za drugim in se ji poklanjali.

»Poročnik Fuchs,« predstavi se prvi, »usojam si milostivo gospó prositi, da bi blagovolila z menoj plesati prvo četvorko.«

»Prosim,« odgovorí ona kratko in mu ponudi lični plesni red, da zapiše nánj svoje ime.

Ali v tem prihití drugi in se takisto nakloni, rekši:

»Nadporočnik Wolf, prosim ponižno kake četvorke.«

Takoj za njim pride tretji in četrti, in predno se more Klotilda ogledati po dvorani, oddala je vse četvorke, kolikor jih je bilo napovedanih na plesnem redu. Še stojé okolo nje ti mladi gospodje v belih suknjah in se ji poklanjajo, da ne utegne odgovarjati vsakemu sproti, kár se za njimi pokaže lep častnik vitke, visoke rasti. Klotildi jame srce hitro utripati, in rdečica ji zalije obraz, ko stopi častnik pred njo in se ji lično in dostojno nakloni.

»Nadporočnik Viktor Ahnenfels,« reče ji, »nádejem se, da še nisem zamudil vsega; milostiva gospá osrečite pač tudi mene?«

»Kakó si to mislite, gospod nadporočnik?« vpraša ga Klotilda, in iz očí ji seva nenavadno blaženstvo.

»Upam, da milostiva gospá niti mêní ne odrečete jedne četvorke.«

»Prepozno ste prišli, vse sem že oddala,« odgovorila je in ni mogla zatajiti nejevolje svoje, da je takó hitro uslišala prošnje ostalih častnikov. Očitála si je, da je prav s to naglostjo pokazala, kakó ni vajena gospódskega »društva«.

Ahnenfels takoj zapazi nje zadrego in ji hitro pomaga iz nje.

»Milostiva gospá!« reče ji, »ako mi je bila usoda na jedni stráni nemila, ne bode mi na drugi. Dovolite, da vas vodim po dvorani in da smem nató z vami prvi zaplesati na okolo.«

»Gospod nadporočnik, preljubeznivi ste,« zavrne mu hitro ter se z oblími svojimi lakti oklene junaške desnice njegove, ne da bi se ozrla po Lovru, ki jo čudno gleda in ne vé, kam bi se dël. Bistrim in izkušnim očém Ahnenfelsovím niti to ne uide, zató prosi Klotildo, naj ga seznani s svojim možem. Ponosno stopi Klotilda s slavljenim kavalirjem pred Lovra, v tem pa se Ahnenfels že nakloni in se predstavi:

»Nadporočnik Ahnenfels. Gospod, vaša milostiva gospá mi je dovolila, da vam jo odvédem po dričnih tleh gladkega parketa.«

»Prosim, prosim, drago mi je,« odgovorí smehljaje se Mrak in mu stisne roko, kakor je bil vaju v prodajalnici, kadar je prišel dober kupec. Ljubeznivo vedenje nadporočnikovo ga je ohrabilo, in zadovoljno je gledal za njim in za ženo, ko sta izginila v gneči. Tedaj pa se obrne k drugemu častniku, stoječemu poleg njega, in prav po domače se méni ž njim in ga izprašuje, kakó je bilo na Laškem, v kolikih bitvah je bil in kaj je vse prebil. V tem zazvení godba in začne se ples, kakeršnega Lovro še nikdar ni videl. Zdelo se mu je, kakor bi bili poskočni glasovi začarali vso družbo, zakaj kdorkoli je čutil še kaj mlade krvi, oklenil se je družice in se ž njo zavrtil po dvorani. Napósled je godba tudi njemu šla v nóge, in najrajši bi bil kàr sam poskočil. Zavidno je gledal, kakó sta sedaj dva, sedaj dva šinila mimo njega, in strmel za plesalci, dokler mu ni kdo stopil na nóge ter ga nehoté opomnil, naj se umakne, ako ne pleše.

V splošnem veselji je bil tudi Lovro vesel, zlasti pa je ugajalo njega dobremu srcu, ko je videl ženo takó rekoč vso preobraženo. Pomnil ni, da bi bila že kdaj takó srečna, vesela in ljubezniva, in zdelo se mu je, da tudi še nikdar ni bila takó lepa. Kàr gledal jo je in gledal, kakó se je sedaj lično in lahkotno zibala, sedaj zopet zletela kakor krilata ptica, da je skoro ni mogel slediti z očmi. Saj so bile tudi druge tù, mlade, lepe in nališpane, toda Lovro je sodil, da se nobena ne more meriti z njega Klotildo. Na vso moč mu je bilo žal, da ne zná plesati. Kakó bi bil blažen, ko bi se tudi on z ljubljeno svojo Klotildo mogel vrteti po gladkih tleh in ko bi tudi na njega ráme naslonila lépo svojo glavico ali pa mu takó sladko-ljubko zrla v oči, kakor je sedaj pa sedaj pogledovala v oči svojim plesalcem. Kàr zavidal jim jo je, in vender nihče ni imel toliko pravice do nje kakor on.

(Dalje prihodnjič.)

S Ptuja na Rogaško gôro.

Spisal M. Cilenšek.

(Dalje.)

opolnoma sicer še nismo pri kraji, marsikaj bi se še našlo, toda mudili smo te skoraj predolgo v mestnem obližji. Tvoja želja pa je tudi, da še danes stojiš na gôri. Zatorej po cesti dalje; tukaj se ti odprè pravo ravno pólje. Na desni in levi stráni ga imaš dovòlj; vender kamorkoli pogledaš, povsod vse jednako, skoraj nikjer nobene izpremembe! Tù pa tam res opaziš drevje; to so v vrstah nasajeni borovci, katerih niso zasadili zaradi lesá in drv, dobro vedoč, da ne bode dolgo nič iz njih, ampak hoteli so zemljo porodovititi in jo pripraviti za drugo rast. Ta želja se jim izpolnjuje prav počasi, in temu se nam ni smeti čuditi, zakaj zemlja je slaba in daje drevju le malo hrane. Toda njega korenine predirajo vedno dalje in nahajajo živeža tudi tam, kjer bi druge onemogle. Drevó rase; z njega pa padajo igle in suhe vejice ter se nanadijo na tleh. Polagoma se pomešajo s prstjó in jo nekoliko izboljšajo. Sevêda napreduje vse to prav počasi in sicer najbolj zató, ker je zemlja pre-rahla in ker zató prehitro popije vsako kapljico.

Kjer niso najslabšega svetá zasadili z drevjem, dajó ga časih na »prelog«, t. j. pusté ga nekaj časa neobdelanega, da si nabere moči. Da tudi to ne pomaga mnogo, vé vsakdo, kdor je kdáj hodil po takih krajih. Ali vse to še vender ne zadošča človeku! Poskušal je to in óno in napósled dobil rastlino, ki vrže nekoliko tudi na naj-slabši zemlji. Zató naši poljanci radi sejejo navadno jesenko, srákonogo, srékonogo ali srákono, ki je drugjé le ničvreden njivski plevel.

Čudno se ti zdí, da ne vidiš niti po vaséh niti okolo pojedinih selišč sadnega drevja. Tù in tam stoji kaka višnja, časih celó kaka jablana ali sliva. Kakor drugjé, tudi naši poljanci ne umejo sadjarstva in se radi izgovarjajo, da kraj ne ugaja sadnemu drevju. Koliko je resnice na tem, presodi vsakdo lahko sam. Res da tlá niso káj dobra, ali po nekaterih krajih bi se že dala toliko izboljšati, da bi prijala temu ali ónemu drevesu. Namesto tistega trnjevega božjega lesá, gaca ali akacije, ki zarasta po nekaterih vaséh vrtove in druge prostore ter dela po nekod skoraj nepristopno goščo, zasadilo naj bi se drugo drevje, ki bi donášalo več koristi.

Čimbolj se pomičeš na jug, tem nižja ti prihaja Rogaška gôra, dočim prej neznatni hribje kâr rastó iz tãl in ti napósled zakrijejo višje ozadje. Takó prideš do prve rěčice, tukaj že precěj široke Polskave, katera je domá daleč tam na vzhodnih pôhorskîh tleh, kjer se ji nabira voda v mnogih potokih, ki se družijo većinoma šele na polji. Polskava teče v velikem ovinku proti jugovzhodu, namaka samó južni del Ptujskega poljá in se izliva nad Šentvidom v Dravinjo in ž njo v Dravo. Nekaj korakov še, in prekoračivši most nad Dravinjo, stopil si na hálóška tlã. Tukaj se oddahneš in nekoliko ohladiš v senci. Svet je popolnoma različen od prejšnjega in ti tudi vzbuja druga čustva. Prejšnja jednoličnost je izginila, in dobrodejna mnogovrstnost topi tvoje misli. S ceste res ne vidiš daleč, ali tem bolj te zanimlje bližnji svet, ki je obsajen tù z vinsko trto, ondu obrasten z lepim gozdom, drugjé s poljskimi sadeži in bujnimi travniki i. t. d. Z gričev te pozdravljajo bele hišice, nekatere prostorne in lepe, druge nezkatne in ubožne ter ti kažejo v svoji podobi navadno tudi lastnika svojega. Drugjé pa je postavilo pobožno ljudstvo lepe cerkvice.

Ob Rogatnici, kjer je nadelana lepa okrajna cesta, razprostira se mična dolinica, katera je mestoma precěj široka in obdelana, mestoma pa stisnjena in komaj potoku in cesti dovôlj. Predno zaviješ proti jugozapadu, imaš ob cesti veliko novo šolsko poslopje, ki je veljalo sicer mnogo truda in žuljev, toda vse to poplačajo potomci mnogokrat in mnogokrat in se bodo hvaležnega srca spominjali svojih pradedov, ki so spoznali preimenoitno važnost dostojnega poslopja. —

Čudna, res prav čudna za pozni čas, ko že krepkejšim rastlinam peša moč, zdí se ti bujna rast tam-le po travniku! Vse se že pripravlja za zimo, da bi ne trpelo preveč škode, to nežno cvetje pa šele sedaj rogovili in ustavlja potniku korake, češ: Poglej me in sodi potem, ali ni sãma predrznost táko podjetje! — Toda kaj tebi do tega, jesenski podlěsek; malo se meniš za stare klepetulje, ki ti že od nekdaj ne dadó mirú. Poznali so te baje že Rimljani in ostavili potomcem svojim in drugim nevednežem neslano pravljico, da se ti rodi sin, predno si sam ugledal beli dan. Vidiš, ljubi moj jesenski podlěsek, kam zabrede človek, ki ne preiskuje prirode, temveč kâr takó bega po tẽmi! Le takó je mogoče, da se ti dela že od nekdaj velika krivica, in morebiti prav zaradi tega se ti je svet takó pristudil, da razlivaš žolč po svojih obrekovalcih. Zató je naša dolžnost, da jim zavežemo usta in jim pokažemo tebe v pravi luči. Tvoj čas je jesen. Ko je človek spravil drugo košnjo pod streho, jameš riti iz zemlje,

da tukaj na svežem zraku opraviš svoje prvo delo. Sedaj pa se umakneš zvedavim očém globoko pod zémľjo; toda tvoje zimsko spanje je samó navidezno, resnično pa se le nekoliko oddahneš, da si nabereš novih močij, katerih ti je takó potreba. Še pokriva sneg otrplo površje, in še brijejo po njem mrzli vetrovi, ko že tebi napaja srce očetovska slast, zakaj polagoma se ti vzdiguje iznad krila potomec, ki v prvi pomladi dozori v precěj obširno glavico, obkroženo z velikimi zelenimi listi. Ali še toliko ti niso privoščili časti, da bi bili imenovali sina z očetovim imenom! Povsod poznajo spomladi le volovnik, divjo turščico i. t. d., jeseni pa govoré o jesenskem podlěsku, močúnci, očúmu, kucku, ušívci ali moliki, kakor da sta to dve različni rastlini. Toda gorjé njemu, kdor se ti neoprezno bliža v nedolžni nevednosti, zakaj ti mu jo zasoliš, da se te bode spominjal vse svoje življenje ali pa legel globoko pod tebe v večno spanje! Tebe in zaroda tvojega je torej sam strup, in zató nam ne moreš šteti v zľò, da smo razkrili to potniku, zakaj tebi in njemu smo spoznali resnico.

Ti pa res vse vidiš, in bojimo se že, da ti ne bomo mogli povsod in vsakokrat odgovoriti povoljno! Sedaj te že skrbi to kamenje na cesti! Drug človek gré mimo, in še na misel mu ne pride, da bi se zvedavo oziral sedaj na levo sedaj na desno stran ter nadlegoval celó cestarja, kakor bi bil on odgovoren za to, kar ukrenejo možjé tam za zeleno mizo. No, tistega próda, s kakeršnim so nasute ceste po polji, res ni tukaj, toda ni še dolgo temu, odkar je izginil s cestnega površja. Ta rmenkasti apnenec je domá v Hálozah, in níže Žetal ti ga hočemo pokazati ob desnem brégu Rogatnice celó velikansko skalo. Ondu ga lomijo, drobé in vozijo na cesto. Drugjé ne najdeš takega kamena, naj si premeriš Háloze na vse strani. On je najstarejša hribina holmovitega háloškega svetá in je brez dvojbe v podzemeljski zvezi z Dravsko-savskim pogorjem, čegar vzhodni konec mora biti omenjena pečina. Kar se ga ni vzdignilo visoko, zakrile so ga pozneje mlajše plasti, in le takó je mogoče, da je površna zveza z Bočem popolnoma pretrgana. To je trijasni apnenec, trd kamen in izvrstno cestno gradivo.

Čemú neki spravljajo ti ljudje na répišči površno prst na kupce? Čemú delajo te podolžne vrste? Ni li škoda božjega dné, ki bi ga lahko porabili v boljši namen? Dà, resnično, ali vsak kraj ima svoje posebnosti, in zakaj bi bile ravno Háloze brez njih? Takó se tukaj in marsikje drugjé okopava repa, in nasledek temu je, da spravljajo jeseni dostikrat namesto repe le »répico«. Pouči jih, pouči, saj ti bodo verjeli; poslušali te bodo ne samó z ušesi, ampak tudi z usti

in pritrdili tvojemu pouku z resnobnim, malone pevajočim glasom: »Tukaj povsod takó delamo.« Sedaj si pa zvedel; morda te drugič mine radovednost! Res, dobrega srca si in rad bi videl, da se vsaj Slovenci ravnamo po tvojih nazorih. Toda človek se premnogokrat speče in napósled spozná, da ne more mlatiti četvorica pod jednim klobukom.

Glejte si no! Kdo bi bil mislil, da imajo tod po Hálozah tudi »wirthshause«! Toda hude sile menda ne bode; stopiva v hišo. »Žejna sva, žejna; dajte ga nama požirek, toda dobrega, kakeršno vzrase v najboljših letih po vaših goricah.« Domačin ga takoj pritrese, postoj! poleg naju in dé kratko: »Vroč dan to; kam ste pa namenjeni?« — »Na góro pojdeva, na góro, da si ogledava z nje svet, kolikor se ga vidi.« — »O, lep svet to; jaz sicer še nisem bil ondu, toda drugi pravijo, da mora človek daleč potovati, predno najde kaj jednakega.« — »Čudno, takó blizu, pa vender ne véste, kakó je góri!« — »Hm, to je popolnoma umevno! V mladostnih letih rojé človeku druge misli po glavi, pozneje ga pa tarejo vsakdanje skrbí, ki ga priklepajo na dom in mu ne dopuščajo brez posebne potrebe zapravljati zlatega časa drugjé. Gospóda sevéda, to je kaj drugega! Brez skrbí lahko dobro živí in méni nič tebi nič se odpravi na pot, kamor se ji ravno zdí. Nekoliko potiplje po zlatem mačku, in hajdi med svet, kjer je kaj lepega in dobrega.« — »To vi takó mislite, ali verjemite mi, da ni vse zlató, kar se sveti. Res, da je takih, ki ne poznajo vsakdanjih skrbí, ki samó letajo od veselja do veselja in v polni meri uživajo ugodnosti pozemeljskega življenja. Ali gospódska obleka še ne posadí človeka brez vsakega dela za polno mizo. No, sedaj pa z Bogom!« — »Srečen pot!«

Mož stopi za nama na hišni prag in se čudi, da ogledujeva napis na leseni deski, pribiti nad vrati. »Oče, čemú pa to? Ali bi ne bilo bolje za vaše sosede, ko bi jih vabile bele ali črne črke v vašo »gostilnico ali krčmo?« — »Okoličanje sploh vedó, da se pri méni dobiva dobra kapljica; kdor je pa morda pozabil, temu pokaže ta-le smrekov vršiček, česa mu je iskati v moji hiši. Napis nima drugega namena, kakor da mi privabi kakega tujca, ki se bojí »gostilnice«. Sicer pa vé, kam merijo vaše besede, in moram tudi priznati, da kuka marsikje kakova kukavica, toda njih glas pojema in kakor vse kaže, nádejati se smemo v tem oziru boljših dni.« —

Háložanje se bližajo v svojih šegah najbolj hrvaškim Zagorcem. Njih narečje je čistejše od drugih Slovencev; sóseben se razločujejo od njih po izgovarjanji. Háložan je zeló urnega jezika; poskakuje ti

pri vsaki tretji ali četrti besedi z glasom na visoko in potem zopet nazaj; proti stavkovemu koncu pa besede neprijetno zateza. To nenavadno, neprirodno naglašanje provzročuje, da ga težko umeješ in da te skoraj posili smeh, dasi ti je sicer njega slovenščina prav po volji. V govor tudi rad vpleta nekoliko sosedne hrvaščine. Zató ga že od daleč spoznaš na Ptujskem trgu, kamor rad donša sadje na prodajo.

Háložan rad preklinja; malone v vsak govor, najsi je prijazen, zapleta svoj »Bog te ferdamaj«. Navzlic tem napakam hvali svoj jezik in rad se ti odreže: »Naš jezik teče takó gladko, kakor bi z óbličem rezal.« Toča jih zadene malokdaj, zató se pa radi ponašajo in pravijo: »Toča nima s čim brodnine čez Dravo platiti.« Ker nima njih deželica razven majhnih potokov nobene večje reke, ki bi gnala málinske kamene, meljejo si žito na žrmljah. Háložanje se ženijo večinoma med seboj, le malokdaj drugam.

Njih največje imenje so vinske gorice, katerih pridelek pa je podvržen mnogobrojnim neizgodam. Zaradi tega jih tarejo hude nadloge, kadar spodletí vince, katerega mnogo pridelajo v dobrih letih in katero je tudi dobra kapljica; zlasti Korošcem se je prikupilo. Njih najhujša toča pa so mestni barantáči, prave pijavke, kadar slabe létine silijo prebivalce, da morajo zastavljati vinski pridelek za jedno ali celó za dve leti. In Bogú bodi potoženo, že premnovega lastnika so pregnali z dragega dóma in ga pehnili v uboštvo in nadlogo. Zató pa tudi vidiš toliko lepih in precèj prostornih poslopij, po katerih se muza oholi tujec ali pa pôje kaka izrodica in dobro žíví ob žuljih svojega bližnjika. Háložanje so dobrovoljno, pa tudi precèj lahkomišno ljudstvo, katero je vajeno malo dobrega, pa je tudi z malim zadovoljno in preprosto v obleki. Kadar imajo vino v hramu ali denarja pod palcem, radi se prevzamejo in tudi nekoliko pobahajo; ko je pa vince poteklo in zdrsnila petica izpod palca, tedaj jih hitro mine veselje in brž jim uide srčnost. Živine imajo navadno le malo in zategadelj tudi malo gnojá; nasledke takih nedostatkov pa pozná vsakdo, kdor se ozira po kmetovalstvu. Sadjarstvo bi jim lahko donášalo lepih novcev, toda v prejšnjih časih so, kar se tega tiče, mnogo zamudili, zdajci pa ni móči popraviti vsega. Novodobne posojilnice so že marsikoga otele velike nesreče in mu ohranile dom in svojino. (Konec prihodnjí.)

Vodomèt.

Svetlobe poln in solčnih boj,
 Predmèt umétalen strmenja,
 Lepó se, vodomèt, popenja
 Visoko v zrake curek tvoj.
 Kakó prší! . . . Mogočna sila
 Pot zračno mu je odločila.
 A ko najviše prikipé,
 Poslednjič v zlatem solčnem soji
 Vzblesté se kapelj ti nebroji,
 Potem se razgubé . . .
 Odkoder spele v zrak srebrne,
 Za kapljo kaplja k tlóm se vrne,
 Od tál iz nova v sinji zrak
 Dviguje curek se legak.

Ni li tvoj curek, vodomèt,
 Ki vedno dviga se in pada —
 V življenji, polnem rév in jada,
 Človeških hrepenenj polét?
 Kot on, če solnce ga obseva,
 Blesteče vsako se dozdeva . . .
 A ko srcé najbolj drhtí,
 Po sreči zórni hoče seči,
 Tedáj — še jeden svit blesteči —
 In zláti sèn — zbeží . . .
 A koprnenja v domovíno,
 V srcá se vrnejo globíno,
 Od tamkaj, curek neprestan,
 Spet svétla vstajajo na dan . . .

Slovén.

Senanus.

Spisal A. Funtek.

(Konec.)

V.

Bilo je nekoliko dnij pozneje, prelepega nedeljskega jutra. Gospod Gregorij se je kár kopal v nebeškem zlatu, katero se je skozi odprta okna vsipalo v njega sobo, in takisto se mu je srce sámó kopalo v nebeški rósi mlade ljubezni! Solnčen nasmeh je bil razlit po njega šiljastem obrazu; očí so mu gledale vedro izpod košatih obrvij, in časih je bilo celó, kakor da se mu glasi pritrta pesemca izmed zób. Iz kratka: knjigovodja je bil tisto jutro poosebljena zadovoljnost, ali ne takšna, ki sámó namežikuje in kima, nego zadovoljnost, katero veselje takó prešinja, da ji ni móči strpeti na jednom mestu!

Nekolikokrat že je sédel k oknu in vzel knjižico Vodétovo v roko, potem pa zopet vstal in se izprehajal po sobi. In čím bolj se je premikal kazalec na zaprašeni stenski uri, tem nemirnejši je prihajal. Nasmeh pa mu ni izginil z obraza, nego zibal se mu je okolo usten, kakor bi se hotel gospod Gregorij odškodovati za óno dolgo

dôbo, ko je gledal tolikanj černo v veseli svet. Res, danes je véliki dan, katerega je treba zapisati z zlatimi pismenkami v spomin, danes se napoti v óno lično hišico na predmestji, da odkrije miljeni déklici, kar mu cvetè na dnù čuteče duše! Povedal ji bode, kakó gleda vedno le njo, bodisi podnevi, bodisi ponoči, kadar se ravno vzdrami — oh, kdo vé, kaj ji še razodene, ko pride óni blaženi hip, katerega si želi tolikanj iskreno razburjena duša njegova! . . .

Oprezno položi gospod Gregorij knjižico na mizo, prekriža roke na hrbtu in meri sobo s težkimi koraki. Takó čudno mu je pri srci! Smijal bi se bil njemu, kdor bi mu bil kdaj prerokoval, da bode še stal na takšnem razpotji, kjer se poslavlja pamet od srca! Hm — to ni baš lepó: pri njem se strinja oboje prav dobro, bolje morda celó nego pri dvajsetletnem mladiči, ki sluša le glas srca, nikar da bi se menil za to, kar mu vелеva pamet, ako je sploh móči govoriti o nji. Gospod Gregorij je pameten mož, ki vé, kaj dela, ima pa tudi mehko srce, ki neče več ostati sámó na svetu!

Bog ne daj — takšne pesmi, kakeršne so óne-le na mizi, vplivajo kaj čudno na dovzetnega bralca! Nikoli bi ne bil mislil, da ga utegnejo takó navdušiti prav tiste besede, katerim se je ondan celó rogal v preprostosti svoji. Res, preprost je bil, da ga je kár sram samega sebe; res pa je takisto, da jih takrat še ni poznal, in srám ga je tudi te nevednosti. Ali zató jih pozná sedaj, ko jih je prebral trikrat, štirikrat, ko se je iz njih navzel krasnih mislij, da so se kár zrasle z njegovimi. Ali je to kaj čudnega? Vse tiste besede, katere mu zvené po ušesih kakor nikdar slišane melodije, ali ne izražajo nekaj takega, kar čuti sam? Vsa tista ljubezen, katera mu preveva dušo, ali ni sámá po sebi že pesem? In kadar stopi pred Jelico, prepričan je, da bode zvenél njega govor kakor spev ljubezni, zakaj postavljaj bode svoje besede takó lepó, tolikanj iskreno, da mu bode kár vsa duša kipela iz njih! Sevéda končno ni to nič čudnega, ako si je človek popolnoma v svesti, da se je ljubljeni déklici že davno zarisala njega podoba v srce . . . Prav to je: globoko se je zarisala, nič menj nego njena njemu. Hm, pri tej priliki — o tisti pesmi, katero je tudi bral, o pesmi, ki govori o nekovem svetníku na pustem otoku in mladi lepi déklici — o tej pač neče razmišljati, zakaj kár nekaj ga je zbudlo, ko jo je prečital. In ponoči je imel toli čudne sanje, kakor da je sam óni Senan in ona — dosti bodi! To je kakor strupena slana na cvetočih gredicah njega ljubezni! . . .

Oblekel se je gospod Gregorij danes posebno lepó, da bi se niti ne mogel lepše. Iz zrcala mu gleda naproti podoba vznesenega

gospoda, na katerem bi niti najstrožje okó ne ugledalo madeža. In njega okó je danes osobito bistro, takó da vidi najmanjši prašek, ki bi se prijel črne tkanine ali belega ovratnika. Nič mu ni treba odlagati — lahko gré, kakeršen je. Čas ravno še ni pripraven, ali saj gré prej lahko nekoliko na izprehod, tjà v gozdič morda. Vender je res, da je takó prijetno sanjati v živo-zeleni prirodi! Samó jedenkrat še naj se ozrè po tesni sobi, kjer je prebil leta in leta v veliki samoti — nekakšen blisek mu izpreletí obraz: ginjen je, smili se samemu sebi, da je bil takó dolgo zapuščen in takó — bedast, ko mu ni bilo treba. Sevèda, tisto o prvi nesrečni ljubezni se mu je premočno vkoreninilo v srce — ali dovòlj; grešno je premišljati o tisti dóbi na ta slovesni dan, nekaj hipov, predno stopi pred njo, pred nevesto svojo! . . .

Gospod Gregorij si natakne svetle rokavice in odide visoko vzravan; iz nova se mu zaziblje prejšnji srečni nasmeh okolo usten. Kakor ponosen zmagovalec se bode vrnil nekoliko ur pozneje, zmagovalec, ki bi lahko zaklical vsemu svetu, da si je pridobil najlepšo déklico, ne po laskanji in zaljubljenem vedenji, nego zgolj po krepkem moštvu, katerega ni zatajil niti takrat, ko ji je prvič pogledal v sinje oči!

Pred hišo obstane. Čemú bi ne šel napósled naravnost k nji? Takó zgodaj ni, saj je že dobro dolgo odbila deset. Nemirno mu utriplje srce, in nehotoma ga obide misel: Kakó li bode? Kaj, če te odbije, če ti morda kàr naravnost pové, da ji nisi nič, da sploh nikoli ni mislila náte? Gospod Gregorij se razljuti. Kaj pak, njemu da bi dejala kàj takega! Njemu, ki si jih lahko izbere, kjer hoče, kadar hoče in kakeršnih hoče! Ali ni to prav za prav že veliko ponižanje, ako se je napotil k nji, da jo dvigne k sebi iz nižine? Ljubiti ga mora že zató, da ji sploh hoče pripraviti takovo bodočnost! — Te misli ga prešinjajo, vmes pa se mu iz nova kaže podoba ónega samotárja na morskem otoku, h kateremu je valovito morjé zaneslo mlado déklico, in kateri je potem toliko hrepenel po nji, ko jo je osorno pregnal iz svoje bližine — knjigovodja udari s palico ob tlak, da se kàr zgane. Godrnjaje gré izpred hiše in zavije dalje na predmestje.

Evo ga dičnega okenca, takó nežno zakritega z mladimi cvečicami! Tù prebiva ona! Samó nekoliko korakov še, in stal bode pred njo in se ji nasmihal, ko bode vsa zardela poslušala njega besede! . . . Neznano hrepenenje ga obide, da stopa mladostno-hitrih korakov proti hišici; srce mu bije malone glasno, ko stoji pred vrati. S tresočo roko potrka. Srebrn smeh mu bije na uhó, toda ne oglasi se nihče. Gospod Gregorij tudi ne potrka drugič, nego odprè duri na iztežáj.

Kaj li obstoji kakor okamenel? Obrvi se mu zježé, roke mu omahnejo, in krčevit trepet mu izpreleti suhotno teló. Oči se mu razširijo, kakor da je ugledal kaj groznega . . .

Prizor pa je bil resnično grozen! Pri oknu je čitala stara Katarina v molitveni knjigi, ondu pri mizici pa je sedela njega déklica poleg mladega gospoda in ga gledala takó ljubeznivo in se smijala ž njim takó veselo, da je gospodu Gregoriju njiju smeh kar rezal v dušo! Zdajci se obrneta proti vratom — samó jeden pogled — knjigovodja spozná svojega tovariša Vodéta, in kar stemni se mu pred očmi . . .

Premišljati ni treba ničesar, saj je vse jasno kakor beli dan! V jednom hipu se je prepričal gospod Gregorij, kakó strahovito se je varal o svoji ljubezni; v jednom hipu je spoznal, da je tista neznanica, o kateri je govoril Vodé toli navdušeno, Jelica sama, in takisto se je uveril v jednom hipu, da se mu je vsa domišljena sreča zgreznila v prazen nič . . .

V tem že začuti, kakó mu nekdo položi roko na ráme, in kakor v sanjah zasliši vprašanje:

»Za Bóga vender, gospod Gregorij, kakó prihajate vi semkaj? Ali je sploh mogoče, da ste vi?«

In prav takó še začuje sočutne besede: »Kaj pa vam je, da ste bledí kakor mrlíč? — Jelica, prinesi vender gospodu Gregoriju vode — hitro, hitro, in stol, sicer mi omahne!«

Pavel Vodé je bil, ki je govoril takó skrbno. Kri zavré knjigovodji k srcu, ko začuje glas srečnega svojega tekmeča; globoko zasope, da bi izpregovoril, toda ni besede mu ni iz ust.

»Sédite vender, gospod Gregorij,« sili ga Vodé zopet, dočim steče déklica po vode in strmi stara Katarina kakor ukopana na póstarnega gospoda, »sédite, in izvestno vam odleže. Ali Bog ne daj, kaj vas je vender vznemirilo takó silno! Glejte, z Jelico — oh, vi še ne poznate neveste moje, dà, gospod Gregorij, to je ona, o kateri sem vam pravil toliko — z Jelico sva govorila ravno o vas, in baš mi je pripovedovala —«

Gospod Gregorij iz nova globoko zasope in pogleda Vodéta takó hudó, da mladenič nehotoma umolkne. Zdajci se mu vzravna sloki život, in oči mu kar zaplamené.

»Malopridnik!« vzkrikne hripavo in pahne Vodéta od sebe, nató odpré vrata in jih zaloputne za seboj kakor besen, da se vse potrese po sobi. Potem plane iz hiše na ulice in zbeži, kakor bi ga veter nesel, ne menéč se za ljudi, ki gledajo presenečeni za njim . . .

Nekaj hipov stoji Vodè kakor omamljen sredi sobe, kamor ga je potisnila koščena roka gospoda Gregorija, in strmi na vrata, dočim stečeta Jelica in Katarina k oknu; zdajci pa se zasmeje na ves glas in séde ves onemogel na stol. Zasvetilo se mu je v glavi: čudno vedenje gospoda Gregorija, óni prizor, o katerem je prav danes povedala mlada déklica, da se je zvršil v njega stanovanji, denašnja razvnetost — ne, niti najmanjše dvojbe ni, da se je knjigovodja zagledal v njega nevesto, da je prišel danes k nji, kakor je obetal stari Katarini, da bi jo bil celó — snubil, ako bi ne bil ugledal njega, Pavla Vodéta! . . .

Skrajno osupli ga poslušata obe, ko jima razklada svojo misel, vender se déklica skoro zresni, dočim se Pavel še vedno smeje, da mu kàr solze tekó po licih.

»Jaz nisem zakrivila ničesar,« reče mu ljubeznivo; »da bi le ne zbolel od prevelikega nemira poslednjih dnij! To bi bilo slabo znamenje za naju, ako bi —«

»Ali prosim te,« vzklikne Pavel neverjetno, »zbolel da bi? Tedaj ga niti ne poznaš! Še čmernejši bode in neznosnejši, to je vse. Haha, takšna brezumnost! No, hvala Bogú, bivati mi ne bode dolgo poleg njega! Saj sem ti že povedal, da sem izteknil ugoden kraj, kjer ustanovim svojo prodajalnico z dobrimi pogoji, in gospodu Zorcu sem takisto že odpovedal. Takó bode ustrezno gospodu Gregoriju in méni. Je li, tebi tudi?«

Ne čakaje odgovora, objame Vodè zardelo déklico in se zavrtí ž njo po sobi, da stara Katarina kàr maje z glavo . . .

In zopet se je gospod Gregorij kopal v nebeškem zlatu, katero se je vsipalo skozi okno v njega sobo, ali od brezmejne jeze je stiskal pesti in vihral po sobi. Kakó je prišel domóv, do tega mu ni bilo, dovòlj, da je tukaj! Bedák, da je sploh kdàj ostavil to sobo, kjer je bil daleč od vse tiste svojati, katera se imenuje človeštvo. Kàj takega njemu! Takšno brezstidno dekletce, ta prevzetna stvarca se je samó šalila ž njim in sedaj se mu domá roga z ónim mlečnozobim mladíčem! V knjigovodji vse kipí od togote — takšna sramota! Kakó grozno se je osmešil! Dovòlj mu ni bilo, da ga je že nekoč preslepilo gladko žensko lice, ne, zavésti se je dal iz nova, in še kakó se je dal zavésti, da je bil ves brez uma v poslednjih dneh! . . . Jutri pa, ko pride v pisárno, utegne mu óni bedák celó — kaj, da bi se mu Vodè še rogal? Ako je še kàj pravice na svetu, ubije ga, samó zine naj! Sploh pa, da bi še delal poleg njega? Rajši gré živ pod zémľjo! Gospod

Gregorij se borí z nekovim ukrepom. Kdo li ga more prisiliti, da bi še hodil pisat h gospodu Zorcu? Ali nima dovòlj, da lahko žíví ob svojem? Dovòlj ima, toda — odpovedal ne bode. Nikakor ne! To bi bilo videti, kakor da se je umeknil ónemu dečáku, ki bi bil bržkone nepopisno vesel, ako bi nekega dné gospod Gregorij izginil iz pisárne, da bi morda celó sam sédel na njega mesto. Vodè in na njega mesto? Knjigovodjo duší v grlu od silne jeze — ne, od izdane ljubezni ne bode umrl, zató ga je preveč možá, ali tega bi izvestno ne prebil, da bi kdo drug gospodaril v pisárni, prav pri tisti mizi, kjer je sédel sam, in da bi kdo drug izvrševal prav tista opravila, katera so bila poverjena zgolj njemu. To, in nič drugega, to bi ga umorilo. Nalašč ne pojde iz pisárne, za ves svet ne, poskrbel pa bode, da se iznebí Vodéta, in sicer še danes, pri tej priči . . .

Stoj, takó venderle ne gré! Ako se resnično napoti h gospodu Zorcu, da bi zahteval, naj odsloví Vodéta, povedati bi moral tehten razlog, in prav tega nima, ako neče izdati samega sebe. In mimo tega, kdo vé, kaj bi Vodè s strupenim svojim jezikom trosil po mestu o njem! Zatorej: mir in pamet!

Dà, mir in pamet! Knjigovodja globoko vzdihne. Da ga ni oboje minilo v poslednji dóbi, drugače bi bilo. Ne osmešil bi se bil takó grozovito. Hm — ali se je pa res osmešil? Saj ni niti Vodétu, niti stari Katarini, nikar še óni déklici izrekel besedice, ki bi bila pričala, kakšna brezumnost je preobladala njega srce. Dà, brezumnost, to je prava beseda! Gospod Gregorij se dôkaj potolaži, dasi je še zmiraj jezen, da nič takega. V najskrajnejši kot svoje duše bode vrgel vse spomine in hodil po svojem poti kakor dosihdob. Sedaj je celó nekamo zadovoljen sam s seboj, da mu je denájnji dan iz nova potrdil óno prepričanje, katero se mu je že precéj razmajalo, da je namreč vse laž in licemerstvo! . . .

Takó premišljujé ukrene napósled, da ne stori ničesar, nego da potrpi, kakó se zasučejo stvari samé po sebi. Kar se dostaje Vodéta, prepové mu précej jutri jedenkrat za vselej, da bi govoril ž njim; sicer pa bode mladič izvestno gledal, da se kàr najhitreje združi s tisto svojo déklico in da začné tržiti sam na svojo róko. Zloben smeh se mu razširi po vsem lici: ako je še kàj pravice na svetu, učaka pač tisti dan, ko bode stal Vodè potrť pred njim in se bridko kesal brezumnega hipa, ko je svoji ljubezni žrtvoval svojo blaginjo in dobro službo v pisárni gospoda Zorca! . . .

Izredno zadovoljen je zaslišal gospod Gregorij drugega dné od svojega gospodarja, da mu je komptoirist Pavel Vodè odpovedal, ker se misli poročiti in ustanoviti samostojno. Rêzka opazka mu je bila na ustnih, ali zamolčal jo je in samó dejal:

»Nobene škode, gospod Zorec!«

Potem se je iztegnil po svojih knjigah in jel pisati, kakor da se ni nič zgodilo v poslednjih dneh. Ko je potem prišel Vodè, niti pogledal ga ni, nikar še odzdravil, in mladi mož je bil toli oziren, da se ni z besedico ni doteknil včerajšnjega dogodka. Na pisni mizi svoji je našel Prešérnove poezije; pač se je nasmehnil skrivaj in po stráni pogledal na gospoda Gregorija, nató pa jih je zaklenil v miznico.

To je védel, da si bode naslajal dušo ž njimi, kadarkoli jih odprè; za čmernega možá ondu pri mizi sevèda niso. Kdo vé, kakó jih je bral! Ne ostane mu itak nič o njih, saj jih ne more umeti takov koščen človek! . . .

Prav je govoril mladenič sam v sebi, ali v néčem se je vender zmotil, v tem namreč, da ne ostane knjigovodji nič o dični knjižici! Pozabil bode izvestno vse pesmi, katere je bral takó navdušen v svoji sobi, ali kakor je soditi iz vsega njegovega značaja: neizrecna nejevolja mu bode vselej prešinila staro srce, kadar se bode domislil, da je nekoč živel na morskem otoku samotár, katerega je premotila mlada déklica, stopivši slučajno na njega otok, in srdit si bode dejal, da je takisto sam prebil vse to, kar pripoveduje legenda o svetem Senanu! —

Okolo svetá.

Potopisne črtice. Spisal A. Dolenc.

I. Iz Pulja do Mavricija.

(Dalje.)

Mavricij pripada Maskarenom in je vulkanskega izvira. Površja ima toliko kakor Istra. Živalstvo in rastlinstvo sta jako jednolični. V začetku so bili tukaj samó mrčesi in ptiči. Izmed sesalcev so prišle prve na otok podgane; priplavale so baje z ladij, katere so se tukaj razbile. Ostale sesalce, kateri so bili ali pa so še na otoku, pripeljale so takisto ladje. Jeleni in mrjasci so še sedaj poglavitna divjačina na otoku. Posebne vrste ptic, takó zvanih

dodos, bilo je v prejšnjih časih mnogo. Bili so toliki kakor noji. Prileteli so bržkone z otoka Madagaskarja, kjer živé podobni ptiči še danes. Peruti so se jim po mnogih generacijah popolnoma izgubile, zakaj potrebovali jih niso, ker na otoku ni bilo nevarnih ujéd. Prvi ljudje, kateri so prišli na otok, našli so ptice popolnoma krotke, in ker so imele ukusno mesó, pobijali so jih, kar se je dalo, dokler jih niso popolnoma zatrli. Sedaj niti ne dobiš ogródja teh ptic. Muzej v Port Louisu ima fotografijo takšnega ogródja in nekaj jajec, katera so mnogo večja od nojevih.

Na otoku rastó različne palme, prav pogostoma kokosove palme in óne iz Cayenna; le-té so lepó ravne, imajo gladko deblo in gost vrh. Razven tega rodi otok banane, mangos, ananas in drugo tropiško sadje. Glavni pridelek je sladkorni trs. Nasajajo ga mnogo in ga dozorelega spravljajo v tvornice po vozovih, kateri tekó po žici. Otok prideluje tudi mnogo bombaža; indiga in vanilije pa je menj. Vse to večinoma izvažajo.

Otok ima okolo 360.000 prebivalcev; nad četrtno jih živí v Port Louisu. Prebivalci so jako mešani. Četrtna je Evropecev, dve tretjini sta Indi, ostali so Maskareni in potomci sužnjev. Govoré večinoma francoski in angleški. Otok obkrožajo korale, katere so na 15 mestih predrte, kjer se namreč izlivajo reke v mórje. Koralni tvori najbolj uspevajo na jugo-vzhodni stráni; zaradi tega prihajajo velike ladje le težko v Grand Port, ki je največje mesto za Port Louisom. Otok je v srednjem in zapadnem delu precèj gorat. Najvišji vrhovi merijo do 3000 čevljev. Gorovje se odlikuje zlasti po ostrih vrhéh in zarezah. Na vzhodu je otok precèj raven. V rečji strugi teče voda samó pozimi in o dežévji; poleti se posuši, ali pa je v nji le malo vode.

Bodi sedaj nekoliko omenjeno iz zgodovine tega otoka. Leta 1505. je Don Pedro de Mascarengo nenadoma ugledal suho zemljo, do tedaj neznani otok Mavricij, katerega je osvojil v imeni portugalskega kralja. Portugalci so molčali o odkritji tega otoka in so namesto posadke tjá poslali — kuretnine, prašičev in jelenov. Leta 1598. so otok drugič odkrili Nizozemci za kralja Morica Nasavskega. Od eskadre, katera je bila namenjena v Batavijo, zanesla je velika nevihta tri ladje semkaj. Ker jim je že živež pošel, prišli so sestradani na otok, kjer so našli óne ptice dodos. Nizozemcem je prijala pečenka; napolnili so si ž njo vse shrambe in so sploh takó neusmiljeno ravnali s ptiči, da jih je bilo za pet let le še malo. Nizozemci so našli na otoku óne živali, katere so importirali Portugalci. Veseli tolikanj bogatega živalstva, hoteli so pomnožiti tudi rastlinstvo in so nasadili razne

cvetice in rastline. Po Morici Nasavskem se imenuje otok Mavricij. Leta 1613. so ugrabili otok morski razbojniki, kateri so prišli iz Indijskega mórja. Ker je otok zaradi koralnih tvorov težko pristopen, rabil jim je za izvrstno zavetišče pred zasledovalci. Nizozemci so ustanovili tukaj naselbino kaznjencev. Pod upraviteljstvom Van de Mestra, poveljnika ónih treh nizozemskih ladij, zgradili so na otoku trdnjave, na jugozapadu in severovzhodu pa so se lepó razvijale naselbine. Ker je Van de Mestru nedostajalo delavcev, naprosil je upravitelja otoka Madagaskarja, Prouija, naj mu pošlje delavcev. Proui je nabral ljudi in jih prodal Mestru za sužnje. Ko so prodani izseljenci spoznali sleparstvo, združili so se s kaznjenci in morskimi razbojniki ter pobegnili v góre. Od tod so neprestano napadali naseljence. Napósled so vzeli celó trdnjavo, razdejali jo in pobili posadko. Naseljencem na otoku ni bilo delj prebiti, zató so se preselili na rt Dobre nádeje. Toliko da so zvedeli o tem Francozje, kateri so se že utrdili na bližnjem otoku Bourbonu, poslali so 1715. leta ladje v Mavricij, da bi zasedli otok. Prekrstili so ga v Isle de France. Otok so zemljemerci preiskali in se izrazili ugodno o njega vrednosti. Francozje so takoj poslali nánj posadko, katero je vodil kapitan Mahe de Labourdounais. Le-tá je bil potem za upravitelja, in prva skrb mu je bila, da je izgnal razbojnike. Potem je zgradil nove utrdbe, sezidal v Port Louisu mnogo cest, bólnic, prekopov in arzenal. Skoro se je očito pokazal plod njega delovanja; zakaj otok se je takó povzdignil, da je Labourdounais vsako leto mnogo ladij težko naloženih pošiljal domóv. Toda mnogi njegovi sovražniki so ga očrnili pri kralji, in Labourdounais je bil pozvan na odgovor na Francosko. Sevéda se je skoro izpričala njega nedolžnost, ali ta dogodek mu je takó ogrenil življenje, da se je hotel odpovedati vsem častém. Na prošnjo kralja samega je ostal v službi in poveljeval eskadri, namenjeni v Indijo. Junaški se je bojeval v Indiji, in ko se je vrnil na Mavricij, vzprejeli so ga prebivalci z velikimi častmi. Ali presenečen ni bil malo, ko je dobil drugega možá na svojem mestu. Dočim se je v boril Indiji, sovražniki namreč na dvoru niso mirovali, in David je prišel na njega mesto. Davidu je bilo zajedno ukazano, naj prime Labourdounaisa. Toda bil je pravičen mož in ga ni zaprl, temveč mu je izročil francoske ladje, da bi jih prepeljal v domovino. Labourdounais pa ni vzprejel te ponudbe, nego se je na trgovski ladji odpeljal z otoka. Prišedšega na Francosko, prijeli so ga nemudoma in odvédli v bastilo, kjer je sedél tri leta. Takrat šele se je iz nova pokazala njega nedolžnost. S častjó so ga izpustili; toda življenje v zaporu mu je uničilo zdravje, in skoro potem je umrl v velikem uboštvu.

Ž njim je izginila vsa blaginja z otoka. Že za dvanajst let so morali živež privvažati na otok. Ko je bil na Francoskem prevrat, razširil se je tudi po Mavriciji. Takrat je upravljal otok Malartique, sploh poslednji francoski upravitelj na Mavriciji. Angleži so imeli takrat že v svoji oblasti otok Rodriguez blizu Mavricija. Že za Labourdounaisa so poskušali pridobiti Mavricij, toda vselej jim je izpodletelo, zakaj otok je bil dobro utrjen in ima ugodno léžo. Po smrti Labourdounaisovi so zopet poskusili svojo srečo. Prišli so z 72 ladjami pred Port Louis, osvojili to mesto in ž njim ves otok, katerega so zopet prekrstili v ime Mavricij. Angleži so oprezno izpreminjali ondotne razmere, da bi si pridobili ljubezen prebivalcev. Robstvo so odpravili. Da bi posestniki plantáž ne imeli posebne škode, ukazali so, da ostanejo sužnji njih, dokler ne pridejo drugi delavci. — Iz večine so le-ti Indi, katerim pravijo »kuli«. Otok je še sedaj v angleških rokah. —

Ostali smo na Mavriciji dvanajst dnij. Žal, da smo prišli v najneugodnejšem letnem času, zakaj vsa gospóda in sploh vse, kar je le moglo, šlo je ta čas iz mesta na kmete. Port Louis šteje okolo 100.000 prebivalcev. Znamenit je muzej, veliki bazar, kjer prodajajo tudi sadje, in veliko dirkališče, kjer stoji spomenik zadnjega francoskega upravitelja Malartiqua. Postavile so ga device iz Mavricija. Drug spomenik je na obrežji na vélikem trgu in kaže Labourdounaisa prirodno velikega. Izmed javnih zgradb je poleg muzeja omeniti palače guvernerjeve in banke. Jako zanimljiva je tudi mošeja in kitajski tempelj. Vstopivši v mošejo, moraš se sezuti in bós ali v opankah stopiti v svetišče. Vstopivšemu v kitajski tempelj, udari ti jako neprijeten duh naproti; sploh v svetišči ni presnažno. V njem je nekaj jako lepih in umetno izdelanih posod, oltar je bogato okrašen z rezljanim, zlato prevlečenim lesom. Na sredi stoji prestol, na katerem sedi debel mož odurne zunanjosti, da se mu nehoté nasmehneš. Sicer pa kitajsko svetišče nima ničesar zanimljivega.

Pri tej priliki omenim, da so Kitajci v obče jako umazani, také da se ti kar studi, kaj vzeti od njih. Bavijo se z malo trgovino. — Port Louis ima lépo okolico; sósebnó lepo je letovišče Curepipe. Železniške postaje do tjà so prav blizu skupaj, také da postoji naglo vozeči vlak malone vsakih 5 minut. Vozovi so manjši nego pri nas, zidani pa so v dve nadstropji in so jako zračni. Poldrugo uro je treba do letovišča. Ondu vidiš vilo poleg vile, okolo vsake je lepó obdelan vrt. Vile so jako nizke, da jih ne poškodejejo viharji, kateri razsajajo pogostoma. Tudi nekaj hotelov je tù. Pol ure od kolodvora je velik, lep vrt, kamor smé vsakdo.

Priroda je obdarila otok z izrednimi lepotami. Krasen je slap reke Tamarinde, visok 40—50 m. Lep slap ima takisto reka Grand Riviere. Omeniti je treba še velikega botaniškega vrta v Pamplmonssesu, ki je prava posebnost, bodisi po velikosti, bodisi po bogastvu. Za lepimi palminimi drevoredi se vrsté krasni vrtni nasadi, za temi majhni ribniki, ob katerih rasto lepe vodne cvetice. Na travnikih so kolibe za piknik. Na vrtu je tudi grob Pavla in Virginije, znanih iz romana, kateri se je vršil na otoku. Dalje vidiš velik kamen, na katerem so zapisani vsi óni možjé, kateri so kakó olupšali vrt. V ograji sta dve veliki želvi, na katerih smo vsi jahali, takó sta veliki in močni. Bili sta nad 1 m dolgi in $\frac{1}{2}$ m visoki. Do Pamplmonssesa je treba iz Port Louisa pol ure z vozom.

V obče je bilo življenje v Port Louisu jako prijetno. Meščani so nam poslali mnogo vabil, mi pa smo se jim odzvali na krovu, kolikor smo se mogli. Lepih deklet je dosti, toda ne plešejo kaj prida.

Dné 26. listopada zjutraj smo odpluli iz Port Louisa in nastopili dolg pot. Iz početka smo imeli ugodne vetrove, toda čimbolj smo šli proti jugu, tem slabše je bilo vreme. Dné 2. grudna smo bili pod 32° južne širine in 60° vzhodne dolžine. Skoro ni bilo dné brez dežja, dné 10. grudna pa je nastopil hud veter, in mórje je bilo takó razburkano, da nismo mogli nikjer več sedeti v miru.

Tudi prihodnjega dné je bil veter še močan; najvišji valovi so bili 8—9 m visoki. Potem se je vihar nekoliko polegel, toda pritisnil je velik mraz. Dné 12. grudna smo se peljali mimo otoka Sv. Paula. Otok je vulkanskega izvira, neobljuden in majhen. Nekaj dnij že smo videli 10—12 m dolge glaváče (Potwal), kateri so prihajali čisto blizu ladje, takó da smo jih videli prav natanko. Brizgali so vodo od sebe kakor vodomet. Ves pot so nas spremljali albatrosi, katerih smo mnogo ujeli, in sicer na trnek.

V tem so se približali božični prazniki. Tesno nam je bilo pri srci, ko smo se spominjali lepih božičnih večerov v domovini. Videti ni bilo ne snegá, ne okrašenih božičnih dreves, ne ónih priprav, katere so v tem času domá obične; pod nami širo mórje, nad nami pa oblaki, iz katerih je zdržema deževalo! Dné 24. grudna smo napravili božično drevesce. Pri mizarji smo dobili desko, in drevesce je bilo skoro narejeno. Od deske smo izrezali debelce in drobne kosce, katere smo privezali na deblo. Potem smo vse pobarvali z oljnato barvo, in drevó je bilo narejeno. Da smo dobili svečice, postrgali smo navadne sveče, da so bile končno tanke in pripravne za božično drevó. Okrasili smo drevó s popirnatimi lančki, barvenim popirjem, z zavitimi man-

deljni, dateljni, češpljami in — pečkami, zakaj mesó so snedli óni, kateri so okrasili drevesce. Drevesce je bilo sicer čudno, ali vzbujalo nam je vsaj živ spomin na Božič v daljni domovini!

Ko je dné 29. grudna solnce vzhajalo, ugledali smo nov svet in prijadrali še istega dné opóldne v Ring Georg Sund, odkoder nas je potem pilot pripeljal v notranje pristanišče mesteca Albany (Princess Royal Harbour), katero šteje 2000—3000 stanovnikov. Z glavnim mestom zapadne Avstralije Perthan je zvezano z železnico. Mesto je še zeló mlado, zató so hiše še dobro ohranjene. Zidane so večinoma v jedno nadstropje. Na ulicah je vedno polno jahačev; celó pekovski dečki jahajo od hiše do hiše in prinašajo pecivo. Občevalni jezik je angleški, Nemce pa lahko sešteješ na prste. V Albany smo videli več avstralskih črncev, prastanovnikov tega svetá. Napredujoči omiki so se umeknili v notranje dežele. Posamezne družine prihajajo blizu mest, kjer kradejo ali prosjačijo, da si dobivajo najpotrebnejšega živeža. Delati nikakor ne marajo. V notranjih pokrajinah živé ob divjačini. Polti so rjave in so večinoma slabega života; zaradi tega tudi hitro izumirajo. Njih orožje je jako preprosto: kopje in takó zvani »bumerang«. Poslednji je zakrivljen kakor parabola in ima to čudno svojstvo, da se vrne k strelcu, ako ničesar ne zadene. Kopje mečejo kaj dobro. Na svoje oči sem videl, ko je črnc na 30 stopinj ž njim zadel nastavljen novec; domačini pa so pripovedovali še mnogo drugega. —

II. Adelaide in Melbourne.

Dné 16. prosinca ob 7. uri zjutraj smo prišli v pristanišče mesta Adelaide. Iz mórja, katero je tukaj zeló plitvo, drži v luko precéj ozek prekop. Na desni in levi stráni se razprostira ravnina, močvirna in peščena, porasla z nizkim grmičevjem. Tik obréžja je mesto Port Adelaide, pristan adelaidski, ki šteje okolo 4000 prebivalcev. Port Adelaide je zajedno središče za izvažanje v južni Avstraliji. Razven zasebnih in trgovskih hiš je mnogo tvornic, večinoma parnih málinov in plavžev za srebró.

Kakor v vseh drugih mestih, takó prevladuje tudi v Adelaidu angleški živelj. Mesto šteje 40—50.000, s predmestji do 150.000 prebivalcev, med katerimi je 3000 Nemcev. Adelaide ima jako ugodno léžo, in vse kaže, da se še jako razširi. Tukaj so mimo drugega lepi muzeji, galerije slik, vseučilišče, gledališče, parlamentno poslopje in pošta, jako lepa stavba z visokim stolpom. V Adelaidu je tudi prav lep botaniški vrt, kateri sluje za najlepšega v Avstraliji, in bogat zverinjak. Ulice so široke in jako čiste. Glavni cesti sta Ring-William-

street in Rundle-street. V prvi so skoro vsa javna poslopja in množestvilne banke. Poslednjih je sploh v Avstraliji mnogo, ker trgovci in sploh vsakdo, ki se bavi z denarjem, ne nosi novcev pri sebi, ampak le menice. Druge, prave trgovske ulice so dolge nad jedno miljo, ravne in polne prodajalnic in lepih izložeb.

Življenje na ulicah je kaj živo. Razven brezštevilnih šetalcev vidiš jezdece, vozove, bodisi zasebne ali najete, in omnibuse. Vse mesto je prepreženo s tramvajnim tirom. Tudi ponoči je življenje precēj živahno. Največ ljudij pa je ob sobotah. To smo opažali tudi v vseh drugih mestih. Ta dan namreč prestanejo delati že ob 1. uri popóldne — ostale dni so 8 ur na delu — in zvečer praznujejo. Po cestah, zlasti v Rundle-street, tare se toliko ljudstva, da te potegne za seboj kakor mogočna reka. Proti 10. uri je najhuje, potem se ulice zopet praznijo, o polnoči je že precēj mirno. Prav narobe pa je v nedeljo. Ta dan namreč Angleži praznujejo strogo po obredu in postavi. Ulice so prazne; razven ónih, kateri s tremi ali še več molitveniki pod pázduho hité v cerkev, ne vidiš nikogar. Vse prodajalnice in vsa javna poslopja, kavarne in gostilne, vse je zaprto. Nekaj naših tovarišev je šlo na nedeljo v cerkev, češ, da bodo tù koketirali z lepimi dekleti. Zmotili so se! Lepih deklet je bilo sicer mnogo, ali toliko da so stopili v cerkev, že je prinesel vratár vsakemu po tri molitvenike in jim odkazal prostor v klópi. Tam so morali sedeti dolgi dve uri, kakor da so od lesá; zakaj ako so se le ozrli, že so bili vsi pogledi obrnjeni nánje.

Anglež je ob nedeljah navadno domá; sámó v cerkev gré, da opravi svojo pobožnost. Ženske v Adelaidu kakor tudi drugje v Avstraliji so v vsakem óziru dôkaj prostejše, nego pri nas. Vsako deklé, tudi iz najboljših stanóv, gré zvečer sámó na izprehod, in ne štejejo ji v zlò, ako jo spremlja mlad gospod.

Malone vsak večer smo se peljali v Lemayfor, t. j. na zadnjo železniško postajo tik obréžja, kjer je na ključi, sezajočem daleč v morje, jako živahno izprehajanje. Vlaki so polni meščanov, ki se prihajajo hladit od dneвне vročine. Podnevi smo bili navadno v kavarni »Rindermann«. Tù je postrezalo petnajst déklic. To ni v Avstraliji, kjer se nobena ženska ne sramuje dela, nič novega. Dekleta iz boljših družin služijo po kavarnah, prodajalnicah, bazarjih i. t. d.

V Adelaidu je lepo gledališče »Theater Royal«. Tù so igrali žaloigro, katera bi pri nas marsikoga genila do solz. Toda tukaj se predstavlja žaloigra popolnoma drugače, kar smo videli tudi pri drugih igrokazih. V odločilnem trenutku, ko človeka kàr mrazí po udih, pride na oder šaljivec, kateri razdere ves vtisek. To pa sósebnó ugaja av-

stralskemu ljudstvu, katero kàr hrepení po šaloigrah, burkah in šalah. Igrajo se tudi take igre, katere bi se pri nas nikakor ne smele predstavljati. Čudno je to, kakó se véde Avstralec, kadar mu igra ugaja. Ne ploska namreč z rokami, temveč zvižga, vpíje in teptá z nogami; vse to traja nekaj minut. Potem se zagrinjalo vzdigne, in junak se usmrtí iz nova, ali ženska omedlí še jedenkrat, ali pa se ponoví kàj drugega podobnega. Sevéda igra ne napravi nobenega vtiska na človeka, kateri pride prvič v táko gledališče. Ta zvižeg in ropot pa ni običen samó v gledališčih, temveč tudi pri koncertih, o čemer smo se prepričali v Hobartu. —

Avstralska mesta v obče so se povzdignila jako hitro. Dasi jih je bilo mnogo ustanovljenih šele v tem stoletji, vendar se lahko merijo z največjimi mesti po velikosti, trgovini in prometu. Sydney, najstarejše mesto avstralsko, stoji šele sto let; Melbourne šteje nad pol milijona prebivalcev, dasi stoji komaj petdeset ali šestdeset let. Kar se dostaje gmotnega razmerja, ne moreš se v Avstraliji dandenašnji kàr čez noč izpremeniti v milijonarja. To je bilo pač mogoče prej, ko rudarstvo še ni bilo takó urejeno, kakor je sedaj, ko imajo država in delniška društva vso zláto rudo v rokah. Nič nenavadnega ni bilo, da so ubožni ljudje, pastirji i. t. d., obogateli kàr nagloma. Poznal sem gospoda, kateri je sedaj večkrat en milijonar, prej pa je pasel živino. Nekega dne je našel na pašniku zláto rudo; z drugimi vred je kupil óni pašnik in skoro je obogatel.

Delavci so plačani jako dobro. Najpreprostejši delavec ima 7 do 9 shillingov, t. j. 3—5 gld. na dan. Tukaj torej lahko izhaja vsakdo, samó delati mora. Avstralcí so pridni; vsak si zasluži toliko, da mu ni treba prosjačiti, stradati ali postajati brez dela. Nikjer ne zapaziš ónih pouličnih lenuhov, katerih je sicer v vsakem mestu dovòlj. Življenje v Avstraliji je proti našemu jako drago. Avstralcu se ne zdí takó. Njemu je $\frac{1}{2}$ shillinga (30 kr.) toliko kakor nam 10 kr. Najmanjši znesek, kateri se sploh plačuje, to je $\frac{1}{2}$ shillinga. Večinoma plačujejo s celimi. Ako bi torej tukaj hotel živeti takó, kakor si vajen, moral bi zapraviti ravno trikrat toliko. Živeli smo sicer oskromno, vendar smo izdali vsak dan vsaj do 2 funta šterlingov, t. j. blizu 24 gld. Zató je bila splošna suša, ko smo šli iz Avstralije. Bodi tukaj navedeno nekaj primerov: butelja pive stane $1\frac{1}{2}$ shillinga ali 90 kr.; butelja vina 3—5 shill. ali 1'80—3 gld.; kosilo 2—3 shill. ali 1'20—1'80 gld.; vstopnica v gledališče 5 shill. ali 3 gld.

(Dalje prihodnjič.)

Janez Ziegler.

O stoletnici njegovega rojstva. Spisal **Harambaša**.

eseca malega travna je iskal prijatelj pri meni knjižice: »Deteljica ali življenje treh kranjskih bratov francoskih soldatov«, češ, da je je že iskal v muzejski, bogoslovni, alojzijeviski in Matičini knjižnici, toda povsod zaman. Tudi jaz nisem mogel ugoditi njega želji, zakaj že je dvajset let, odkar se mi je pogubila. Vprašam ga, čemu se tolikanj zanimlje za to delce? Pové mi, da bode dné 7. vélikega travna t. l. baš sto let, odkar se je porodil pisatelj Janez Cigler (Ziegler), in da namerja predlagati, naj tem povodom slavna družba sv. Cirila in Metoda v svoji »Knjižnici« iz nova izdá omenjeno zabavno, toda sedaj že sila redko delce; sam pa da kani spisati prezaslužnega pisatelja životopis, ki naj bi se tiskal na čelu »Deteljici«. Novi izdaji naj bi se pridejala tudi slika slavljenčeva. To je zbodilo tudi mene, da sem jel marljivo zasledovati imenovano knjižico in zajedno nabirati podatkov o Zieglerji. Gledé knjižice sem se obrnil vsaj do trideset rodoljubov duhovskega in posvetnega stanú in do posamičnih knjižnic, toda ves moj trud je bil zaman. Pri dvainšestdesetletnem netjaku pokojnega pisatelja, g. Jožefu Jakliču v Šmártinu pri Litiji, našel sem daguerotipijo Zieglerjevo — toda kaj pravim, daguerotipijo! — ne, le amalgamirano steklo, na katerem je bila nekdanj slika pokojnikova, ki pa je sedaj do cela razkrojena. To »zrcalce« obkroža jako neznamenit pozlačen in zeló preprost okvir. Nad »zrcalcem« je kakor v varstvo drugo steklo, katero ima ob kraji ozek opaž od debelega popirja rdeče barve in z zlatimi resami. Steklo, kar ga je vidnega, meri 7 × 4 cm. Na reverzu je prilepljen listek, kamor je zapisal pokojnik svojeróčno:

Joan Ziegler

Pfarrer in Weixelburg, daguerotipirt
am 30. September 1848.

Von einem durchreisenden Daguerotipisten.

O sliki sámí pa, kakor omenjeno, ni sledú. Veščák méni, da bi se kemiškim pótem še izbrala slika, ako je bila le prej z zlatom prevlečena. — G. Jaklič je imel sicer še drugo Zieglerjevo daguerotipijo na debelem steklu, katero si je dal ujec napraviti v Benetkah, toda nesreča je hotela, da so jo razbili, ko so pred kakimi tremi leti snažili pohištvo. —

Naj bodo te oskromne vrstice posvečene slavnemu spominu preza-sluznega literata Janeza Zieglerja, ki je dôkaj obogatil našo književnost!

Janez Nepomučan Ziegler (Cigler) se je porodil dné 7. vólikega travna 1792. leta v Vódmatu, selu ljubljanske okolice, v pred-mestni župi Sv. Petra, v hiši šte. 4. Pri hiši, katera je še sedaj svojina sorodnikov pisateljevih, reklo se je po domače »pri županu«. To ljudsko ime se je ohranilo še dandanes.

Oče, Andrej Zeglar (takó je zapisano v krstni matici) bil je imovit kmet. Mati našemu pisatelju je bila Marjeta Skatinka. Krstil ga je Jakop Wacolnig. Kumovala sta mu: Jožef Krivic, kmet, in Marija Jevnikarica. V duhovnika so ga posvetili dné 9. malega travna 1815. leta v Ljubljani. Kapelanoval je od dné 18. malega travna do dné 2. vinotoka 1815. leta na Kolóvratu; potem do dné 26. prosinca 1816. leta v Dobu; dalje do dné 14. listopada 1820. leta v Škocijanu pri Dobravi; končno do dné 2. ržénega cvéta 1823. leta pri Sv. Petru v Ljubljani. Nató je bil do dné 24. listopada istega leta župni upravitelj v Toplicah in od tedaj do dné 30. kimovca 1832. leta kaznilničin kurat na Grádu ljubljanskem.

Na Grádu je bilo takrat, po besedah netjakovih, zaprtih veliko »francoskih rebelov«, s katerimi je Ziegler občeval v njih máterinem jeziku. Čislali so ga izredno in ga celó nagovarjali, naj gré služit na Francosko. Pojedini so mu v znak spoštovanja poklonili mnogo sre-brnine. Podarili so mu tudi tri svetinje; jedna je srebrna, druga bro-nasta, tretja bakrena; vse tri imajo francoske napise. Hranil jih je Ziegler verno do smrti, in sedaj jih ima njega netjak Jožef Jaklič. Po-kazati pa mi jih ni mogel, češ, da ne vé prav, kje jih ima založene.

Na Grádu je bila Zieglerju kuharica sestra Marija, ki se je omo-žila v Šmártin pri Litiji na št. 20. k Jakliču. Nje sina Jožefa, svojega netjaka, imel je Ziegler zeló rad. Za mladih let ga je poučeval sam. Odraslega je često pošiljal po gospodarskih pôslih, po vino na Do-lenjsko in po konje v Čakovec. Da bi ga oslobodil vojaščine, kupil mu je celó zemljišče v Záspu pri Cerkljah na Dolenjskem.

Dné 30. kimovca 1832. leta je bil Ziegler kanoniško umeščen za župnika v Višnji gori, kjer je bival do smrti, torej 36 let in pol. Tù se je veliko ukvarjal z gospodarstvom in je zlasti ljubil čebele. Čudo se je tudi bavil s pisateljevanjem. Bil je izboren kaligraf, in župne matice so kaligrafirane v pravem pomenu te besede. Za poto-vanje je bil posebno vnet. Z dovolitvijo ordinarijatovo je imel po cele mesece upravitelja, sam pa je potoval. Prepotoval je vso Avstrijo,

Laško, Francosko, Nemčijo, prišel celó doli »blezo do Turškega«. Netjak poudarja, da je bil vsaj po tri tedne na leto z dóma, in izvaja od tod njega obširno jezikovno znanje.

Ziegler je bil mož učen in izobražen. Poleg slovenščine je govoril in pisal latinski, nemški, francoski in laški. Netjak zatrjuje, da je bil takisto véšč angleškemu, češkemu, hrvaškemu in ogerskemu jeziku. Bil je prostodušen človek in velik protivnik tercijálistvu. Dijake je podpiral zeló rad. V javne stvari se ni mnogo vtikal, nego je bil velik kozmopolit. Rekal je često: »Máterin jezik je glava, toda ne prezirajmo niti drugih. Kolikor jezikov znaš, toliko móž veljaš.«

Ziegler je bil velik, lepo vzrasel mož in precčj — gizdav. Oblačil se je ukusno in je mnogo čislal lépo obleko. Posebno strast je še imel do ličnih — škornjic. Nobene mu niso bile dosti lepé, redno pa vsake pretesne, takó da je navadno težko hodil v njih. Kadar se je opravil posebno izbrano in imel lično obutev, takrat se je rad potrkal na prsi in se nasmehnil svojemu netjaku: »Joža, le poglej me! Jaz sem fant od fare! Kdo je men' gliha, še Špičkov ne Miha!« — Miha je bil baje poznat mlad gizdalin.

Ziegler je imel slabost, da so mu imponirali aristokratje, in menil je, da so nekoliko več nego drugi navadni ljudje. Domišljal si je celó, da so mu bili pradedje plemeniti, in zató je brskal po vseh kotih, da bi izteknil svojcev grb. Vrnivši se s potovanja, res prinese nekoč grb Zieglerjev! Ta grb še danes hrani njega netjak v Šmártinu. Okvir mu je črn, lesen in kaj preprost. Originalni popir, že ves zarjavel, meri 20 × 16 cm. Grb je razdeljen v dve jednaki poševni polovini. Gorenji na levi stráni je srebrn trikotnik, ob čegar hipotenuzi je ozka rdeča proga, a poleg nje skladna srebrna; nánjo se naslanja večje črno polje v podobi paralelloida; gorenja in dolenja prema sta vzporedni. Sredi tega črnega polja ždí srebrna školjka, obrnjena nizdolu. Spodnje polje je jednako gorenjemu, samó da je to, kar je gôri na levici, spodaj na desni stráni. Gorenjo polovino obkoljajo zlate in črne arabeske. V njih sredini nad grbom so zopet arabeske, obkrožene z zlatimi krogi, temelj pa jim je rdeč in moder, z zlatim okrasjem. Na vzglavji se dviga gorenja polovica srebrno-črnega laboda z zvitim vratom in zevajočim kljunom.

Pod grbom je napisal Ziegler svojeročno:

Alexius Ziegler

Bayerischer Rath, geboren den 5. November 1410.

Von diesem stammt die Familie Ziegler in Udmat bei Laibach Haus-
Nr. 4.

Pfarre St. Peter Bezirk Umgebung Laibachs. Wappenbuchs-Fol. 12360. Joan Ziegler Pfarrer in Weixelburg persönlich abgeholt in Wien am 10. September 1838.

Spodaj je prilepljen kos popirja, 19 x 2 cm, na katerega je zapisal Ziegler:

Gertrud Jaklič geboren 28. Febr. 1805 in Udmat bei Laibach. Zugeheiratet auf S. Martin bei Litaj
20. Juni 1827. war geborne Ziegler.

Vse to je prilepljeno na navaden bel konceptni popir. —

Ko sem bil izvadil naslikani grb iz okvira, našel sem pod njim nekovo tiskano »Wappenmaler-Anzeige« v kateri se občinstvu javlja neki Joseph Stein, k. k. Hof- & Nieder-Oesterr.-Landschaftswappenmaler . . . wohnt in der Stadt, nächst dem Kärntnerthore, in der Krugerstrasse, dem gräflich Esterházy'schen Hause gegenüber Nr. 1009. Zu ebener Erde. — Na reverzu je zapisala tuja, ne Zieglerjeva roka:

Arma

des Silexius Ziegler, Bay-

rischer Rath, geboren den 5. November 1410

Folio 12360.

2 fl. C. M.

Ta Stein je torej na Dunaji naslikal opisani grb in računjal zanj 2 gld. st. v. Kje ga je pač dobil?! In Ziegler je bil uverjen, da je óni plemeniti bavarski svetovalec njega ded! Zató se je tudi večinoma podpisoval: Joannes Ziegler, Pfarrer auf Weixelberg. Rad je govoril o tem grbu in naglašal, da je nekakšen plemiški potomec. Kakó pa bi bil bavarski plemič zašel v Vódmat pod Ljubljano, ondu se pokmetil in opustil plemenitaški naslov, to vedó bogovi!

Jednak grb visi po besedah netjakovih, baje tudi v rodni hiši Zieglerjevi, v Vódmatu št. 4. pri Županu, kamor ga je poslal pokojnik sam.

Od 1839. leta počenši Ziegler ni več izdal nove knjige. Toda ko mu Fran Levstik v »Glasniku« 1858. leta zv. I., šte. 3. vrlo pohvali njega »Svetina« — vsebino in zlog — zopet zastavi però in spiše za »Družbo sv. Mohorja« povesti: »Deteljica« (izd. 1863. leta) in »Kortonica« (izd. 1866. leta). »Deteljica« je dobila 100 gld. nagrade.

Zadnje čase je bil Ziegler pristen samotár in velik posebnež. Vedno je tičal domá v sobi in pisal. Ljudje so ga videli jedino le v cerkvi in le od tod še vedeli, da živi. Vsekakor je najčudnejše to, da on, slovenski pisatelj, čegar povesti je izdajala »Družba sv. Mohorja«, niti ni mignil s prstom, da bi bil káj storil za to prekoristno

družbo, nego ljudje v Višnji gori in okolici so zvedeli o nji šele po prihodu Zieglerjevega naslednika!

Ziegler je iskreno želel, da bi se o njega zlati maši osnovala velika obiteljska slavnost. Sam bi bil tedaj slavil petdesetletnico svojega duhovništva, njega brat, župan vódmatski, zlato poroko, in netjak Jožef Jaklič naj bi se otorej oženil, takó da bi bil Ziegler oba poročal. Toda ta namera se je izjalovila. Zakaj? Tega nisem mogel dognati.

Zadnjih dvajset let svojega življenja je Ziegler vsaki dve leti popravljal in prepisoval svojo oporoko, katero je potem hranil — ne on sam, nego netjak Jožef Jaklič!

Dné 30. vinotoka 1857. leta je bil iz Prečine dekretiran Anton Narobe za kapelana v Višnjo goro. Isti čas je bil Janez Zavrl ondu Megušerjev beneficijat in Ziegler njiju župnik. Iz njih priimkov je nastal tedaj bonmot: Ziegler je narobe zavrl.

Ziegler je bil v Višnji gori dvakrat v smrtni nevarnosti, toda oba-krat so ga oteli. Tri leta pred svojo smrtjo se je prehladil v cerkvi takó silno, da so zdvojili o njega okrevanju. Tretjič pa mu je šlo za glavo. Bolezen mu je bila »Brand der Alten«, gnilo mu je mesó na nogah — nasledki ozkega obuvala. Na smrtni postelji je dejal netjaku: »Sedaj me Bog tepe, ker sem bil prevzet; sedaj pojdem.« Vročil mu je tudi zopet novo svojo oporoko. Umrl je dné 11. malega travna 1869. leta opóldne.

Izprevod njegov je bil velikanski. Pokopal ga je šmárijski dekan Matija Brolih v spremstvu štirinajstih duhovnikov. Glavnim dedičem in zajedno izvrševateljem svoje oporoke je imenoval netjaka Jožefa. Ta mi pripoveduje, da je zapustil Ziegler precejšnje imenje; med gotovino je bilo veliko cekinov. V oporoki je tudi točka, da mora netjak vsakemu duhovniku, ki bode pri pogrebu, dati po jeden cekin. To naročilo je dedič vestno zvršil o sedmini na gostéh.

Na višnjegorskem pokopališči kaže oskromen spomeník kraj, kjer spi pokojni pisatelj. Preprosta kamenita plošča ima ta-le napis:

J. CIGLER

fajmošter višnjagorski

R. 7. maja 1792.

† 11. aprila 1869.

Tukaj trupla prah počiva,
Duša tam plačilo živa,

Kličem milo iz temne jame:
Moli, o prijatelj, za me!

(Konec prihodnjič.)

Glasbena dōba 16. stoletja in Jakop Gallus.

V spomin njegove tristoletnice. Spisal X.

Dné 9. ržénega cvéta je priredila »Glasbena Matica« v Ljubljani zgodovinski koncert v proslavo jednega najdičnejših rojakov naših, skladatelja Jakopa Gallusa. Dolžnost je takisto leposlovnemu listu, da se spominja tristoletnice, odkar je preminil odlični ta mojster, katerega ves glasbeni svet za Palestrino, Willaertom, Lassusom in Gabrielijem prišteva najduhovitejšim in najplodnejšim glasbenikom 16. stoletja. Izvestno ne bode odveč, ako v velikih potezah očrtamo glasbeno razmerje pred njim in za njega ter potem izpregovorimo o delovanji Gallusa samega.

Znano je v obče, kakó dolg in strm pot je morala prehoditi glasbena umetnost kakor sploh vse umetnosti, predno se je iz prvotne preprostosti vzpela do denašnje višine. Do 15. stoletja sploh ni móči govoriti o takšni glasbi, da bi jo upravičeno imenovali resnično umetnost v denašnjem pomenu te besede, nego prejšnja stoletja poznajo namesto nje zgolj nekakšno glasbeno učenost, oprto po jedni stráni na Gregorijansko cerkveno petje, po drugi pa na národno pesem, ki si je šele iskala svojega pota. Jedva začetkom 15. stoletja se je ta glasbena učenost izpremenila v pravo umetnost. Bistveno znamenje vsi glasbi je potem v dveh stoletjih (od leta 1400. — leta 1600.) zgolj mnogoglasje, in glasbena zgodovina imenuje glabo te dōbe »staro glasbo«. Delovale pa so v rečeni dōbi tri glasbene šole, izmed katerih se je treba najprej spominjati najstarejše, takó zvane nizozemske šole, katere najodličnejši zastopniki so bili v 15. in 16. stoletji Dufay, Ockenheim, Josquin, Gombert, Willaert in Orlando Lassus; potem pa je imenovati dve italijanski šoli: rimsko in benečansko.

Nizozemska šola se odlikuje po strogem mnogoglasji, umetnem kontrapunktu, razviti menzuri (glasboslovji), takisto po umetniško dovršenih delih. Takrat, ko je Gallus razvijal znamenito svoje delovanje, torej v drugi polovici 16. stoletja, zastopal je staro nizozemsko šolo zlasti imenovani Lassus, ki je bil od leta 1557. do 1594. kapelnik monakovske kapele. Poleg njega sta delovala v Gallusovi dōbi pri saksonski kapeli v Draždanah Le Maistre in Scandellus, glasbenika, katerih skladanje se opira na nizozemsko šolo, dočim je slul

pri kapeli cesarja Rudolfa II. v Pragi Regnard in pri cesarski kapeli na Dunaji Filip de Monte, ki je bil pozneje kapelnik stolne cerkve v Pragi.

Proizvodi nizozemske šole so bili zaradi visoke svoje umetnosti sosebno obljubljeni in čislani tudi po Italiji, takó da so ondu glasbeniki te šole do cela vladali od 15. stoletja do srede 16. stoletja. Da se je pojavila italijanska domača glasba šele pozneje, to je dókaj čudno, ako pomislimo, kakó je že tedaj cvetelo pesništvo (Dante in Petrarca v 13. in 14. stoletji) in kakó so že slúle italijanske vpodabljaóce umetnosti (Bramante, Rafael, Correggio, Michelangelo v 15. in 16. stoletji). O domači glasbeni umetnosti italijanski do srede 16. stoletja malone ni sledú, zakaj izvajajoči umetniki so zgolj Nizozemci. Šele v drugi polovici 16. stoletja razvijejo italijanski in nizozemski mojstri na italijanskih tleh »staro glasbeno umetnost« do klasiške dovršenosti. Nizozemci se od te dóbe čimdalje bolj umíčejo z glasbenega pozorišča, dokler mu napósled splošno ne zavladajo Italijani. V Italiji se ustanovita dve šoli, obe izredne važnosti za svetovno glasbo, rimska in benečanska. Obe družno hrepenita po izobrazbi, vzvišanji in dovršenosti nizozemske šole. Umetnostno načelo, kontrapunktiška skladnja in oblika jima je ista, samó da se pojavlja v italijanskih glasbotvorih še visoka sorazmernost, jasnost in čustvena lepota, česar nizozemska stara šola še nima.

Ustanovitelj in mojster rimski šoli je bil Palestrina, katerega je imenoval papež Pij IV. za skladatelja papeške kapele. Ta največji mojster cerkvenega petja v 16. stoletji je deloval prav takrat kakor naš Gallus in je povzdignil cerkveno glasbo do najčistejše in najvrednejše dovršenosti. Poleg njega slovó v Gallusovi dóbi Animuccia, brata Nanini, Anerio in španski glasbenik da Vittoria, ki se je tedaj baval v Rimu. Vsi ti so bili učenci rimske šole. Tudi Luca Marenzio, najobljubljenější madrigalist 16. stoletja, pripada tej šoli, vender se kaže dókaj samostojnega.

Zajedno z rimsko šolo je cvetela benečanska šola, katero je ustanovil Willaert. Obe šoli sta gojili mnogoglasno umetnost in nje oblike, vender pa se nekoliko ločita. Dočim je bilo rimski šoli zgolj do vzvišeno-preproste glasbe Palestrinijeve, takó zvanega »Palestrinijevega zloga«, in absolutno cerkvene glasbe, ponaša se benečanska šola s sijajno in barveno glasbo, z mnogoglasjem in mnogozbornostjo; mimo tega uporablja obilnejšo kromatiko in živahnejšo ritmiko ter je naprednega značaja za razvoj poznejše glasbe. Kar je bila rimski šoli sikstinska kapela v Rimu, to je bila benečanski šoli cerkev

Sv. Marka v Benetkah. Po načelih te benečanske šole so se ravnala tudi vsa važnejša mesta gorenjeitalijanska. Nje glavni zastopniki so bili v Benetkah Willaert, véliki teoretik Zarlino, Andrea in Giovanni Gabrieli. Zlasti poslednja dva sta jo povzdignila na vrhunec dovršenosti.

Kar se tiče Avstrije in nemških deželâ, tukaj ni móči govoriti o posebnem glasbenem zlogu, nego na glasbo avstrijsko in nemško so vplivali Nizozemci in Italijani, zlasti umetniki benečanske šole. Na Nemškem so delovali v tej dóbi (v drugi polovici 16. stoletja) Leon Hassler, Gumpeltzheimer, Erbach, Meiland in Aichinger. Njih obzorje seza daleč preko cerkveno-protestantovske meri; najimennitnejši izmed njih je Hassler. Na Avstrijskem pa je med vsemi domačimi glasbeniki 16. stoletja najznamenitnejši mojster svoje umetnosti baš dični naš rojak, čegar spominu so posvečene te oskromne črtice: Jakop Gallus Handl.

O življenji Gallusovem nimamo premnogo izveštil. Marsikaj je nerazjasnjene, vender se utegne dognati še to in óno, kar bode vážno za poznavanje našega rojaka. Gallusove skladbe so ležale do najnovejše dóbe zaprašene po raznih arhivih in knjižnicah (n. pr. v dvorni knjižnici in v konservatorijskem arhivu na Dunaji, v kraljevski dvorni knjižnici v Berlinu i. t. d.); šele ponajveč neumornemu raziskovalcu g. Jožefu Mantuaniju gré zasluga, da je zopet opozoril glasbeni svet na malone pozabljenega skladatelja. Po različnih virih, spopolnjenih z raziskovanji g. Mantuanija, bilo bi o Gallusovem življenji poročati to-le:

Jakop Gallus Handl (Petelin?) je bil porojen leta 1550., bržkone v Ribnici na Dolenjskem, vzgojen pa je bil v sètiškem samostanu (misel g. Mantuanija), čegar opat Zeisl (od leta 1566. do leta 1576.) ga je priporočil samostanu svetelskemu (Zwettl na Nižjem Avstrijskem). Ondu je ostal do leta 1580., takrat pa je odšel (po priporočilu opata Rueffa) v samostan Bruck pri Znojmu in še tistega leta v Obrovce pri Brnu, kjer je bil v jako prijateljskem razmerji z ondotnim opatom. Ko je bil brnski prošt Stanislav Pawlowsky imenovan škofom olomuškim, odšel je z njim v Olomuc in ostal ondu do leta 1585. Bil je kapelnik stolne cerkve; iz zdravstvenih ozirov pa si je leta 1585. izprosil odpust. (Takó poroča odpustno izpričevalo Gallusovo, katero je zasledil g. Mantuani v knezoškofijskem arhivu kromeriškem). Potem se je napotil preko Šleskega v Prago, kjer je dné 12. malega srpana 1591. leta umrl za akutno boleznijo. Iz češko pisanega ostalinskega inventara, katerega je takisto našel g. Mantuani v praškem mestnem

arhivu, vidi se, da ni bil Gallus nikoli cesarski kapelnik, kakor se je mislilo še nedavno, nego kantor v cerkvi Sv. Janeza, kateri je bil cesar patron. Rudolf II. mu je podelil privilegij za deset let, da je izdal svoja dela. —

Gallusovo proizvajanje je čudovito obsežno in vsestransko. Ako pomislimo, da je umrl v najkrepkejši moški dôbi — bilo mu je šele 41 let — prištevati ga je zaradi klasiške dovršenosti in lepote njegovih del ne samó največjim in najboljšim skladateljem tedanje dôbe, nego tudi najplodnejšim. Zakaj Gallusovih skladb, kolikor se jih je ohranilo v starih izdajah, štejemo več sto; koliko pa se jih je izvestno pogubilo! Mnoga dela, zlasti cerkvena, med katerimi je, kolikor doslej vémo, šest maš, niti niso bila natisnjena, nego so raztresena v rokopisu po raznih knjižnicah.

Izmed pglavitnih del, ohranjenih v starih izdajah, imenovati je najprej njegovih šestnajst maš, katere je uglasbil v Olomuci in izdal leta 1580. V Pragi je priredil leta 1586. slovečo izdajo drugih svojih cerkvenih skladb, imenovano »Opus musicum«. To izredno bogato delo, katero je dovrševal dolgih devet let, obseza cerkvene skladbe, in sicer: psalme, motete, himne, kantate, ofertorije, gradualije i. t. d. za vse nedelje, praznike in sopraznike vsega cerkvenega leta. Diči jih vzorno čist cerkven zlog in visoka umetniška vrednost; mimo tega se ujemajo z obredi in zahtevami cerkvenega petja, kakor jih je ustanovil cerkveni zbor tridentinski in kakor so jih upoštevali vsi véliki mojstri tedanji. Kakó bogata je ta zbirka, to je móči spoznati iz zaporednih števil, s katerimi so zaznamenovane nje skladbe, urejene po štirih oddelkih. Takó ima skladba »Ave Maria«, I. oddelek, številko 70.; »Sed et lingua mea«, II. odd., števil. 70.; »Laus et perennis gloria«, III. odd., števil. 57. in štiriindvajseteroglasni, čveterozborni (149.) psalm ima števil. 143., IV. —

Tretje delo Gallusovo je posvetne vsebine. Njega popolni naslov je: »Harmoniarvm moralivm qvibvs heroica, facetiae, natvralia, qvotlibetica, tvn facta fictaqve poetica, & c. Admixta sunt: Nunc primum in lucem editus Avthore Jacobo Hándl. Pragae, Exudebat Georgius Nigrinus. Anno: M.D.LXXXIX.« — Ta harmoniarij obseza v treh delih 53 čveteroglasnih madrigalov, resne, šaljive, komične in preproste vsebine. Mimo tega ima knjiga dodatek: »Empicedion harmonicvm«, katerega posvečuje skladatelj spominu »Caspari abbatis Zabrdovicensis ac Sylvensis,« ki je umrl dné 1. prosinca 1589. leta. V tem dodaje še dve skladbi, posvečeni nasledniku prejšnjega opata, Ambroziju Teleczenu. Podpisan je na teh skladbah: Jacobvs Handl, Gallvs dictvs Carniolvs. Vseh dodanih pet skladb je osmeroglasnih.

Četrto delo, katero pa je izdal njega brat Jurij šele pet let po Gallusovi smrti, obseza takisto zbirko madrigalov. Posvetil jo je Jurij: »Amplissimo celeberrimoque veteris Pragae senatui, viris nobilissimis et clarissimis, dominis et patronis meis.« Popolni naslov tej zbirki je: »Moralia Jacobi Handl Carnioli, Mvsici praestantissimi, quinque, sex, et octo vocibus concinnata, atque tam seriis quam festivis cantibus voluptati humanae accommodata, & nunc primum in lucem edita. Cum gratia & Privilegio Imperiali, ad annos decem. Noribergae. In officina Typografica Alexandri Theodorici MDXCVI.« — To delo obseza 8 osmeroglasnih, 19 šesteroglasnih in 18 peteroglasnih madrigalov (posvetnih pesmij). Glasovi so: cantus, altus, tenor, basis, quinta vox, sexta vox. Morda utegne koga zanimati pesem, postavljena na čelo tej knjigi; zložil jo je Gallusu v proslavo M. Georgius Carolides à Karlsperga, cives novae Pragae:

Ad cantorem modvlorvm Handeli:

Rumor Handelivm perisse dixit
 Quum putre acciperet cadaver urna:
 Sed falso Handelivm perisse dixit
 Rumor, funera nulla sentientem,
 Quod mortale fuit fatumque terra,
 Mors terrae, invida, reddidit parenti.
 Vivit Handelivs superstes astris,
 Vivit Handelivs superstes orbi,
 Illic menta pia, sed hic perenni
 Laborum genio integer fuorum.
 Viventes adspice, quisquis occinendo
 Velmores sapiens honestiores,
 Vel Mufas facies politiores,
 Vel motus animi quietiores.
 Illic iunctim omnia praestat (hunc prehende
 Qui Mufas colis elegantiores)
 Victurus genio liber perenni.

Dasi je bilo tudi v Avstriji dōkaj pristašev protestantovske vere, vender se v skladbah katolika Gallusa nikakor ne pojavlja vpliv Luthrov kakor v nemški glasbeni umetnosti. Zatorej je tem zanimljiveje to, da nahajamo v protestantovskega mojstra Erharda Bodenschatza zbirki »Florilegium Portense« (izšli leta 1618., imenovani po mestu Schulpforta, kjer je bil Bodenschatz okolo leta 1600. kantor,) v prvem delu nič menj nego devetnajst znamenitih skladb Gallusovih. To je izvestno najboljši dokaz, kakó je zaslul veliki mojster skoro po svoji smrti.

(Konec prihodnjič.)

Književna poročila.

III.

Dr. V. Oblak, »Das älteste datirte slovenische Sprachdenkmal«. 1891. 8°. 44 str. (Posebni natisck iz časopisa »Archiv für slavische Philologie« XIV. 192—235).

(Dalje.)

Čakavski vpliv vidi Oblak nadalje v pisavi *fuacho* (V), *fuako* (XI. 1, 2) in *fuaku* (XI. 2): *fu* namesto pričakovanega *uf* za *vs* se je vrnil iz čakavščine (216). Jaz nastavljam *uf* z ozirom na tó, da ima pisavec X. *ufaco*. Praša pa se, je-li *sv* pri pron. *vbsv* in *vbsjakv* res znamenje čakavščine? Govoré li pravi Čakavci *sav*, *sva*, *sve*, *svaki*? Nemanić (III. 8, 9) pozná samó *vas* ali *sà*, *sè*, *sà*, *sàki*, *sàkakov*, *sàčesa*, nobene oblike pa nima s *sv*. Tudi v čakavskih listinah s Krka in severne Dalmacije se nahajajo samó oblike z *vs*, včasí je pisano *v's*; ako bi se našlo kje *sav*, *sva*, *svaki*, šteti je to gotovo za vpliv štokavščine. Da so Čakavci v prejšnjih časih govorili *sav*, *sva*, *sve*, *svaki*, to je tudi neverojetno. Od *sav*, *sve*, *svaki* bi nikdar ne mogli priti do *vas*, *sa*, *se*, *saki*; zakaj neki naj bi bil *v* iz srede izpal? Na početku to gré, v sredi samó v gotovih skupinah — v slovenščini. Čaka v s k a posebnost *fuako*, *fuacho*, *fuaku* našega rokopisa torej ni, k večemu da bi bila štokavska. To je pa vendar nekam predaleč za beneško Slovenijo. Slovenci gotovo niso nikedar takó govorili, ker naša narečja kaj takega dandanes ne poznajo. Kakó si torej *fuako* razložiti v našem rokopisu? Če primerjam, kakó je n. p. pisavec I. našega rokopisa izražal početne slovenske skupine *sv* (svoj, svet) in *vs* (vsak, ves), najdem, da je *v* izražal več ali menj z isto črko (ako ga je sploh izražal). Takó ima za *v* 55krat *f* (43krat *ff*, 12krat *ff*) in samó trikrat *u* (*fu*). Pisavca V. in XI., pri katerih nahajamo *fuako*, sta *v* izražala vselej z *u*. Da sta tudi za *vs* pisala *fu*, v to so ju zapeljale besede, v katerih je *fu* vpravičen in katerih je več. One štiri zgoraj omenjene slučaje za *fuako* štejem torej z neko pravico med pisne napake, ki nas ne bodo presenetile v rokopisu, kateri jih sicer mrgolj in v katerem so dotičniki morda prvič v svojem življenji poskusili slovenščino pisati. S temi pisavci šestnajstega stoletja smem po vsi pravici primerjati neukega Kraševca, ki mi od časa do časa dopisuje. On sam govori vedno *vs* (ali *s* v slučajih, ki jih bom o Kraševcih spodaj navel), v pismih pa postavlja z neko čudovito doslednostjo vselej *sv* (ali prav za prav *fv*, ker mož piše v bohoričici in tudi ne dela razločka med *s* in *z*, prav kakor pisavci našega rokopisa) n. p.: fdravi fmo fvi;

fvakidan, celó *fveli* za *vzeli* i. t. d. In mož svoje žive dni ni bil ne med Čakavci ne med Štokavci in tudi njih knjig ni bral ne ene, ker še slovenskih ne mara razen svojih molitvenih bukev. In to opazujem na njem že nad deset let! Tudi Gutschmann prelaga v svojem slovarji (str. 10.) in v svoji slovnici (4. izd., str. 164.) „Allerheiligentag“ se „*Svin svetě*“.

No, če *fuako* rés ni čakavizem, potem pa je vendar oblike brez *v* (I. 8, 10; VII. 1, 5, 6; IX; XIII. 1, 2, 3) šteti za čakavske, saj si zgoraj sam omenil, da Čakavci govoré *vas, sa, se, saki*? Takó bi vtegnil kedó ugovarjati. Naštevši te oblike, pristavlja Oblak: „falls dies nicht Schreibfehler sind.“ Jaz mislim, da niso pisne napake, in sicer za tó ne, ker v bližnjih narečjih nahajamo enake prikazni. Ne vém, ali sploh kje govoré *vsaksěbe* auseinander, jaz sem povsod slišal le *saksěbe, saksěbi*. Znano je *saj* iz in poleg *vsaj* (razločevanje *saj* „doch“ in *vsaj* „wenigstens“ je še mlado); Klodič ima iz beneških Slovencev *sa* za *saj* (§. 89.). Na Krasu se sliši *sělih, sěylil* poleg *vsělih, vsěylil* „gleichwohl“; tudi za predlogom *v* (*vo*) se govoré vselej oblike brez *v* (*vo*): *vo sěki věsi* in jedem Dorfe, *vo sěh věsěh* in allen Dörfern. Da tega nimajo Kraševci še le od včeraj, spričuje nam Sommaripa, ki piše 67 a: *ognuno faketeri*. Da se v rezijanščini pri zaimku *ves* oblike brez *v* niso mogle razširiti, to je zabranila želja, razločevati oblike pron. *veso* od oblik pron. *so, sija, si*, ki je v rezijanščini še popolnoma živ in čvrst. Vendar najdem v Katichizisu 7: tou sachin meste. Vzroka, da je *v* na početku odpal, iskati je po mojem mnenji v fiziološkiem razvoji tega glasu: $v - w - u < \begin{smallmatrix} \ddot{u} \\ 0 \end{smallmatrix}$ t. j. *u* (konsonantni *u*) se je razvil ali v vokalnega (*ü*) ali pa je moral pred *s* odpasti (*0* = ničla). Ako bi se bilo zanašati na pisavca VII., kar pa ne gré, dala bi se na stopinjo *use* staviti njegova pisava *ofse* 2, *offe* 4, ki pač ni drugega kakor *vse*. Oblak omenja to na str. 202. z nekakim dvomom, zakaj, ne vém; saj se vendar besede *ofse gnega blago* (VII. 4) zopet ponavljajo v VII. 6 kot *vse gnega blago*. Da tudi v VII. 2 *ofse* ne more biti kaj drugega kakor *vse*, kaže pomén celega mesta: *na niega Cifse e prande ofse auf seine Häuser* (*e* v *Cifse* stoji lahko po pomoti našega precej nerodnega pisavca tudi za *a, o* ali *u*, kar bi potem bilo brati *hišo [hišu]* und alle Gerechtsamen.

Morda bi se dal čakavski vpliv dokazati v našega rokopisa pisavi *ff* za *sv, su*, kakor pišejo Bernardin Splječanin, Marko Marulić in drugi. Toda o tem dvojim, če primerjam furl. *svris* poleg *sfris, suej* poleg *sfuej* in sosebno furlansko pisavo slovenskega krajnega imena *Sfigne* za *Svinja*. V starih furlanskih tekstih ni najti temu primerov zató, ker sta v furlanski skupini oba glasova zveneča. — Tudi *x = ž* (Gnexa I. 24, chugnexa 8) ni šteti za čakavsko posebnost, ker jo Čakavci in latinski pišóči Štokavci

imajo iz Benetek, kamor imajo naši beneški Slovenci nekaj bliže kakor Čakavci.

Nadalje išče Oblak čakavskih posebnosti v končnicah *oga*, *omu* namesto pričakovanega *ega* *iga*, *emu* *imu* (219). Nahajamo jih na teh le mestih: I. 9. *jednoga*; V. *blasenomu*, *fuetomu*; VI. 2. *ffetoga*; XIII. 1. *jenoga*. Oblak sam priznava, da bližnji Rezijani še dandanes poznajo take končnice: *dnoha* (enega), *psola* (vsega) i. t. d. Jaz bi pa posebe še opozoril na eno obliko našega rokopisa, katere Oblak ne omenja, namreč *jenuga*: je oftaul *jenuga* volighia (enega volića, XIII. 2.). Vpliv furlanščine kaže se tudi v ti besedi: nenaglašen *o* prehaja v *u* (prim. Schuchardt, Slawo-Deutsches und Slawo-Italienisches II., Zeitschrift für öst. Gymnasien 1886, 333).

Ako torej pretehtamo vse razloge (*i* = *ě*, *fuako*, *oga*, *omu*), ki so naveli izdatelja na tó, da sluti v našem rokopisu čakavizme, vidimo, da se to, kar on šteje za čakavske posebnosti, dá razložiti tudi drugači in da nas prav nič ne sili, té posebnosti zmatrati za čakavizme. Že veliko število pisavcev, katere bi bili prisiljeni šteti za Čakavce, govori proti čakavskemu vplivu, dasi mi ni neznano, da so v prejšnjih časih hrvaški duhovniki večkrat dohajali med Slovence ter jim brali glagoljsko mašo. Izdatelj menda ni štel svojih Čakavcev, sicer bi se jih bil gotovo ustrašil. Seštejmo jih v božjem imenu mi! Zastran pisave *i* za nenaglašen *ě* moramo šteti osem pisavcev za Čakavce (I., II., VI., X., XI., XII., XIII., XIV.). Zastran pisave *fuako* pride še pisavec V. med nje; *oga*, *oma* pa se razdeli med 3 pisavce, ki imajo tudi *i*. Torej summa summarum — 9 Čakavcev v beneški Sloveniji v enem kraju in v ne predolgem času. Na teh 9 Čakavcev pride samó 5 Nečakavcev. Beneška Slovenija je morala takrat biti Čakavcem pravi eldorado, da so takó drli tje. In danes je takó revna in uboga!

V ostalem pritrjujem Oblakovi razpravi o jeziku našega rokopisa v vseh poglobitnejših stvareh. Beróč njegovo delo, palo mi je marsikaj na misel, kar bi utegnilo ta na več strani nejasen spomenik razložiti. Mimogredé hočem, držé se njegove razdelitve, tje pa sem tudi kaj popraviti.

K pravopisu je opomniti le malo več. Za *s* se ne piše samó *s*, *f*, *ff*, *fs*, ampak enkrat (I. 23.) tudi *z*: *coza*, t. j. Kosa (gen. sg.). To razširjeno družinsko imé je že jako staro, nahajamo je že v listini iz leta 1170.—1190., ki sta jo izdala Trinko in Jušič, v obliki *Cuossa* (gl. Ljublj. Zvon X., 701.) Leta 1523. je bil v Ločniku za župana *Juri Khoss* (Kres I., 615). — Blizu Tajpana je na specialni karti zaznamovano se lišče *Coos*. Temna mi je pisava in beseda *ca* v VI. 5. Starejša furlanščina piše *č* za današnji svoj *z*: Čuglan = Zuglan (Joppi, 198). — Glas *č* se izraža, ako je izdatelj prav bral (v opomnjah je pristavljen vprašaj),

stov v Klodiči imam té-le primere: z nim žlaham (z enim žlagom, 25), na no majno (na eno gmajno, 25), za 'n miesac (za en mesec, 26), tu ni druhi kozarni (tam v eni drugi kosarni, 26), na 'n dan (na en [= neki] dan, 27), cja na no lazno (tje na eno lazno 27), ta h nemú taršú (tje k enemu tršu [grmu], 27). Posebno pogostoma najdeš take zveze v rezijanščini, kjer se je pa pred *n* v masc. *d* navadno še ohranil: tuv (touv) dnin hrise (Katichizis 2, 5), na dnoha samaha Boha (o. c. 3), s dnoha mesta (o. c. 9), tou dan noui sepulchrich (o. c. 10) in naposled, prav kakor naš rokopis, tov nin pirikulu od smarti (o. c. 15). Primeri o členu *eden* tudi moja opomnjo v Morphologie des Görzer Mittel-Karstdialektes 87. — Iz gore navedenih primerov pa razvidimo, da v početku šestnajstega stoletja Benečani še niso rabili pleonastičnega *ta* (iz *tam*) pred predlogom, kakor je to dandanes navada med njimi, Rezijani in pa tudi med Goričani v soški dolini (gl. moja opomnjo v Ljublj. Zvonu V. 378). Dandanes bi Benečani namesto *v nimu mešti* našega rokopisa gotovo rekli *tarv nin mište*. — Kar se tiče izgovora *jeden* namesto *eden* (307), slišal sem ga celó na Dolenjskem blizu Rateč; kakó daleč pak je tam razširjen, ne vém povedati.

Razpravlja je reflekse samoglasnika *e* piše Oblak na strani 207.: »Petar giebt genau das heutige Petar wieder.« To je res, pa razpravljati se ne smé pod *e*, ampak pod polglasnikom premičnikom (ʔ), ker *a* ne stoji za *e*, oziroma ta *e* v stari slovenščini ni *ε*, gen. ni *Petera*; stsl. *petro* i. t. d.

Na isti strani je v vrsti 21. izbrisati besede »in unbetonten auch i«, ker se isto ponavlja potem tri vrste niže. Napak je misliti, da je v VI. 2, 4 treba infinitiv *imit* povdarjati na prvem zlogu (*imit*); povdarjati ga je prav takó, kakor imperative *imeg* III., *imij* IV., *imii* VI. 1, 2, *imüte* VI. 2, navedene tri, oziroma dvé vrsti više. Zakaj to? Klodič poroča v §. 85.: »Imam v velevniku *imicj* i. t. d., v nedoločniku *imiet*«. Tudi rezijanski *moet* potrjuje za beneška narečja povdarek *imét*. Kolikor je meni znano, potegnili so v ti besedi samo nekatera goriška in kraška narečja naglas na prvi zlog: inf. *jěmit*, *jěmt*, imp. *jěmi*, *jěnte* (gl. moja Morphologie 102).

Neverojetno se mi zdi, da bi se v starogorskem narečju govorilo poleg *snazát* (z!) tudi pó (!) *snazátaht* (ž!), *pozát* (z!) poleg *žat* (ž!). Ali prvo ali drugo je pomota, ako prvo, potem tudi *zèn* (208, 209). Ravno takó nekretno je *svázat* (209¹⁸) za *zvázat*; na zapadu narod *s* pred *v* ne pozná v glagolskih oblikah (kot prefiks). 209²⁴, ²⁵ piše Oblak: »im Wörterbüchlein A. da Sommaripa's (1607) lesen wir *patec*, *pata*, *vzau*, *fnau* (snel).« To isto trditev nahajam tudi v uvodu k izdaji tega slovarja (Doneski k historični slovenski dijalektologiji II. str. 8.), kjer je pisano, da samoglasniku *e* odgovarja v vseh ostalih primerih samó *e*. Jaz sem si izmed besed, katere je Oblak objavil, zaznamoval nekaj več primerov, ki jih hočem

tukaj naštetih: coda *rap* (rep), groppiera *podrapisa* (podrēpica), legame *poduaze* (podveza), maggiore *vacchie* (véči, také in ne *vacchi* stoji res v izvirniku), menta *matifa* (metica), moccare la candela *vffacuit zucchio* (usēkniti), molle *macac* (mákk ali máhkk), palmo *padigl* (namesto *padignu* pedinj), pugno *paft* (pest), fete *zaia* (žeja). — Na isti strani naše razprave berem, da *a* zastopa *e* tudi v Duhovni bravni v *odsakati*; kaj pomenja ta glagol? Ima li res v korenu *e* in ne *ē*?

Kar se tiče oblike *sterih* pri Kastelci, kjer *e* stoji namesto starega *y*, misl Oblak na str. 210., da je tukaj *e* „eine Art Mittellaut zwischen *e* und *i*.“ Res je mogoče, da *sterih* stoji za štērih, vendar hočem opomniti, da se lahko bere tudi štērih (z odprtim *e*). Po Krasu in po Notranjskem se govori v tem primeru poleg *é* (ie) tudi odprti *e* (ē), kakor ga nahajamo v zlogih, na katere je naglas preskočil z naslednega zloga. Iz štēri za štēri si je narod po analogiji štēt — štētih, sēdem — sēdmih, oziroma pēt — pētih, devēt — devētih, desēt — desētih, oziroma ōsem — ōsmih posnel tudi gen. štērih. Ruščina ima res naglas na poslednjem zlogu: štēryh, štērym, štērymī.

V starogorskem narečju se govori *vorh* za *vrh* (213); temu je primerjati enako prikazen v cerkljanskem narečju, gl. Baudouin de Courtenay, Der Dialekt von Cirkno, §§ 67, 68, kjer se ta pojav razlaga také, da se *r* členkuje s tisto ležo ustnih delov, kakor *o* (Archiv VII. 583).

Na str. 213. govori izdatelj o zaimku *kē*, kateri se v našem rokopisu nahaja v oblikah *ki* (*chi*), *ko* (*cho*, acc. n.), *ka* (*ca*, nom. f.), *ku* (*cu*, acc. f.), *koga* (*choga*, gen. n.), *kih* (*chich*, *chi*, g. pl.). Opomnje vredno se mi zdi, da stoji že v našem rokopisu (iz leta 1497!) masc. *ki* (*chi*) trikrat namesto *ko* (*cho*): *mesti chi se clize* (9, 18, 19). Kadar pak se substantiv za relativom ponavlja, imamo še *ko*: *dobro, fa cho dobro* (I. 6). Da je v *chi* (VIII) *ch* izpuščen, kar se v našem rokopisu dogaja premnogokrat, opomnil je dobro že Oblak. Ako bi se smelo po imenovanih treh primērih, kateri podajajo *ki* za *ko*, sklepati, pričelo se je zenačevanje kakor drugod tudi tukaj pri neutrih. Dandanes govorē Benečani povsod le *ki*, Rezijani *ka*, kar pa je le rezijanski izgovor masc. *ki*. Da se je na zapadu *ki*, *ku* také razširil, k temu sta mnogo pripomogla po mojem mnenji italijansščina in furlanščina s svojim *che*, *cu*. Ako primerjam kraški *pās ku lāja na vjāj* s furlanskim *chan cu baje no muàrd*; kraški *tisti ku* (poleg *dñór*) in opomnjo Klodičevu v §. 64.: „Kdor nema posebne sklanje, ker sem slišal v rodivniku *tisteha k'*, daj. *tistemu k'*, v množini *tistih k'*, *tistim k'*“ s furlanskim *cui cu* (ital. *colui che*: *ài fevelàd cun cui cu lu savève* [ho parlato con chi lo sapeva] kraški *szn šrájow z nūn takin, ku jz jz znōw*): zdi se mi sličnost med furlansko in slovensko rabo prevelika, da bi se tu mogel tajiti vpliv furlanščine na slovenščino.

Na isti strani, pa tudi na strani 218. izreka Oblak mnenje, da je v zvezi *maš duj* (I. 1, 2, 12) *dúj* kontrakcija iz *dvoje*. Da je *dúj* brati *dvíé* (stsl. *dvě*), o tem pač ni dvoma z ozirom na pisavo *imii*, *imiite*, *imit*, *stiphā* (XI. 1) i. t. d. V drugih primerih se piše *dúj maffe* (I. 4, 9) *dúj mafe* (II.), *due mafe* (V.), *miše dui* (VI. 3) in pa *dúj maff* (I. 12) in *dúj maf* (I. 14). Praša pa se, ali bi bil sploh v teh slučajih *dvoje* prav? Kar se tiče *maš duj* v zapiskih I. 1, 2, dvojim o resničnosti Oblakovega mnenja. Ako namreč berem v drugih zapiskih *ješt oftauil . . . solad tridefet inu dua* (I. 3), *ješt oftaulla . . . flatich trj* (15), *ješt oftauil flatich dua* (16), zakaj bi isti pisavec ne smel imeti *da se ima shvoriti maš duj*, t. j. maš dvě? Ker je to stavo besed pisavec sam občutil za tujo slovenščini, prestavil jo je v drugih gore navedenih primerih ter je prav povedal *dúj mafe*, samó v zapisku v 12. in 14. je pustil *maš* namesto *mafe*; to je torej po mojem mnenji prav takó pisna napaka kakor *fa gnich duf* namesto *dufe* ali *dufu* v zapisku I. 1., ali pa *ješt cuplen jedno dobro* (I. 14) namesto *cupleno*, ali *fa fuoi dufu* (VI. 3) namesto *fuoiu* i. t. d. Ako pak Oblak na str. 222 ¹⁷ns. misli »der gen. in ješt oftaulla flatich trj (15), ješt oftauil flatich dua (16) sind wohl volksthümlich, da im Görzer Mittelkarstdialect beim adj. und pronom. im plur. für den acc. der gen. eintritt«, pozabil je, da bi v tem slučaju moral stati tudi števnik *dua*, *trj* v genitivu, torej *dveh zlatih*, *tréh zlatih*. Že karakteristična stava besed *trj*, *dua* nam kaže, da imamo opraviti z drugačnim genitivom. Postaviti je namreč tem konstrukcijam na stran té-le: *ješt oftauil fita solad tridefet inu dua* (I. 3), *se plagia fita solad tridefet ino dua* (I. 6). *Solad* je tukaj gen. plur. in substantiv, *dua* pa acc. Genitiv *zlatih*, *solad* je namreč partitiven (Miklosich, Vergl. Gramm. IV. 476); nastal pak je takó, da se je od substantivnih števnikov (od pet naprej) prenesel tudi na adjektivne števnike (dva, tri, štiri) in to tedaj, kadar se je šteti predmet postavil pred dotični števnik. To stavo pa je naš pisavec vzel iz italijanščine, od koder je po knjigovodstvu, katero izvira kakor znano z Laškega, prešla tudi v druge evropske jezike.

Dr. K. Štrekelj.

(Dalje prihodnjič.)

V.

Bibliographische Uebersicht über die slavische Philologie 1876—1891. Verfasst von Dr. Fr. Pastrnek. Berlin, Weidmannsche Buchhandlung 1892. 8°, VIII, 415.

Kedor ima sè slavistiko opravila in dela, čutil je že nekaj let sem živo potrebo, da bi se tudi za novejšo dobo sestavila po lepi navadi romanistov in germanistov bibliografija slovanske filologije in njenih pomožnih

znanosti. Ta potreba je bila tem večja, ker so zadnja leta celó strokovni listi več ali manj opustili zaznamovanje in objavlanje novih prikazni na tem polji. Gospod dr. Pastrnek, rojenjá Čeh, privatni docent na dunajskem vseučilišči, nam bi zatorej ne bil mogel š čem drugim bolj ustreči, kakor se zgoraj omenjeno knjigo, katera je izšla kot dopolnilni zvezek časopisa »Archiv für slavische Philologie« pred nekaj dnemi. Pisatelj si je s svojim trudapolnim delom zaslužil zahvalo ne samó vseh strokovnjakov, ampak tudi vseh prijateljev slovanske filologije v najširšem pomenu te besede.

Svojo nalogo je izvršil sestavitelj kar se dá vestno in takó pregledno, da bo moči brez velike težave najti vse, česar naj kedó išče v nji. Gledé na razredbo vse ogromne tvarine se je pisatelj držal načrta, po katerem se je ravnal v enakem spisu Jagić v prvem zvezku svojega »Archiva«. Najprej se govori o splošnih pomagalih, namreč o filologičnih strokovnih listih, bibliografijah, kritikah, prispevkih za zgodovino slovanske filologije in pa o enciklopedijah. V drugem poglavju poroča pisatelj o novih prikaznih v slovanskem jezikoslovju ter navaja, koliko se je storilo za primerjajoče jezikoslovje in za slovnico posameznih slovanskih jezikov, koliko za primerjajočo slovnico slovanskih jezikov in koliko za njih etimologijo, leksikografijo in za jezikovne spomenike. V tretjem poglavju se nam kažejo dela na polji slovstva (izvzemši najnovejšo dobo). Četrto poglavje se peča s preiskavami in deli, v katerih se najlepše javlja slovanski narodni duh in značaj, to je z narodnimi pesmimi, pravljicami, vražami, šegami, sploh s slovansko folkloristiko. V petem napósled nam pisatelj odpira razgled na slovanske starožitnosti, navajajoč dela o stari zgodovini in geografiji slovanski, o pravnih starožitnostih, o bajeslovju, zasebnih starožitnostih in pa o slovanski paleografiji in ornamentiki. Natančen imenik završuje to lepo delo.

Sestavitelj sam dobro vé (gl. str. 1.), da je nezmotljivost in popolna natančnost v enakih delih stvar, katero bo težkó doseči celó tedaj, kadar sodeluje cela vrsta strokovnjakov in kadar drug drugega nadzoruje. Vendar reči moram, da sem beróč in pregledujoč to delo, zapazil le malo stvari, katerih ni omenila. Ker pisatelj sam želi popravkov in dostavkov, objavljam v naslednjih vrsticah, kar se mi zastran popolnosti še zdi potrebno in vredno, da se omeni.

K opomnji 197. (str. 45.): Geitlerjev nekrolog je prinesel tudi Ljetopis jugoslav. akademije za god. 1889. na str. 109.—112.; spisal ga je F. Rački. — K opomnji 206. (47.): Gledé bibliografije Miklošičevih del tudi dostavek M. Murka v Letopisu Mat. slov. za l. 1891. ni popoln. Malo dopolnilo k Trstenjakovemu spisu je podal že A. Kragelj v Ljubljanskem Zvonu IV. (1884), 310—313, omenjajoč 13 océn Miklošičevih v časopisu Zeitschrift für österr. Gymnasien. Nekaj dodatkov podajem jaz v spodaj

stoječih opomnjah. — K št. 230. (54., 55.): Tukaj je imenovati tudi Miklošičev spis Ueber die Lautverbindung *kt* in den indoeuropäischen Sprachen, 4 str. (iz knjige Festgruss an Otto v. Böhtlingk zum Doctor-Jubiläum, Stuttgart 1888, p. 88—91). — K št. 485. (94.): Namesto „Gymnasialprogr.“ beri: „Realschulprogr.“ Na taisti strani je tistim, ki so si nabrali zaslug za jezikovni popis kakega starega pisatelja, prišteti tudi *Škrabca*, ki je l. 1889. na platnicah svojega znanega lista lepó razložil jezik v Cusanijeви knjigi „Christianus moribundus“. — K št. 565. (106.): V slovarji Dictionnaire abrégé de six langues slaves je Miklošič spisal samó, kar je staroslovenskega in bolgarskega; francoski in nemški del je kar naravnost prevzet iz slovarja Reiffóvega, kateri je vsemu bil v podstavo. — K str. 116.: Nepopolna je literatura o narodni etimologiji v slovanskih jezikih. Popolnejšo najdeš v Krekovi knjigi Einleitung in die slav. Literaturgesch.² 563 (Brandl, Černý, Sobotka, Maretic). Pa tudi h Krekovemu spisku je še treba dostaviti: a) Kruševskij, Ob analogii i narodnoj etimologii (Rusk. fil. Věstn. II. 109 do 120, 264; to delo je sicer Pastrnek navel na str. 58., vendar mora biti imenovano pred vsemi tudi na našem mestu); b) K. Appelb, K. slavjanskemu narodnomu slovoproizvodstvu (Rusk. fil. Věstn. III. 86—90, IV. 63—66); prim. o poslednjem delu kratko oceno Baudouina de Courtenay v časopisu »Filologičeskija zapiski« leta 1880., vyp. 5. — K št. 685. (121., 122.): O „ogledu“ akademičnega rječnika je svoje mnenje povedal v časopisu »Filologičeskija zapiski« leta 1880., 2. vyp. tudi Baudouin de Courtenay; to mnenje je vredno omembe. — K št. 713. (125.): Bolj od Fehringerevega krajnega imenika kraljevine češke hvalijo Čehi „Ortschafts-Verzeichnis des Königreichs Böhmen, herausgegeben von der k. k. böhm. Statthalterei, Prag 1886.“ V knjižarstvu je že razprodan. — K str. 126. in 413.: Ime „Unterforscher“ je prav pisati „Unterforcher“. Pod št. 715. navedena razprava je nadaljevana v gimn. programu hebskem (Cheb, Eger) za leto 1890. z naslovom: „Beiträge zur slavischen Namensforschung aus Ost-Pusterthal.“ — Na isti strani je še omeniti nasledni razpravi Miklošičevi: a) Die slavischen, magyarischen und rumunischen Elemente in türkischen Sprachschätze. Wien 1889. 8°. 26 (Sitzungsb. der phil.-hist. Cl. der k. Akad. d. W. Bd. CXVIII. V), kratek referat gl. v »Ljublj. Zvonu« IX. (1889) 628—630; b) Ueber die Einwirkung des Türkischen auf die Grammatik der südosteuropäischen Sprachen Wien 1889. 8°. 12 (Sitzungsb. der phil.-hist. Cl. der k. Akad. d. W. Bd. CXX. I.). — K str. 153.: Več prispévkov za srbsko epigrafiko je svoj čas prinesel dobrovniški »Slovinac«; nekaj jih ima »Glasnik zemaljskog muzeja«; tudi Ruvarac jih je več objavil in razjasnil; dotičnih spisov pak nimam pri roki, da bi mogel natančneje podatke postaviti semkaj. — K št. 928. (159.): Dober referat o papeških pismih v britanskem muzeji je podal Krek

v „Kresu“ I. 345—354. — K str. 187.: Ker Močuleskij in Karnčev v svojih razpravah o fizijologu ne omenjata razprave Gasterjeve, dasi je izšla gotovo že leta 1888., in ker je rumunski fizijolog preložen iz slovanščine, mislim, da bi bilo vredno omeniti Gasterjevo razpravo. Izšla je v Ascolijemem časopisu *Archivio glottologico italiano* X. 272—304 (1886—1888) z naslovom: *Il Physiologus rumeno*, edito ed illustrato da M. Gaster. — K št. 1963. (326.): Najboljšo oceno 2. dela Müllenhofove „*Deutsche Alterthumskunde*“ je spisal Kosinna v časopisu „*Anzeiger für deutsches Alterthum und deutsche Lit.*“ XVI. (1890) 1—60; prim. tudi *Deutsche Literaturzeitung* 1890, št. 3. in *Lit. Centralblatt* št. 7. — Na str. 326. ali 327. bi bilo omeniti Miklošičevo razpravo „*Ueber die Nationalität der Bulgaren*“ (*Estratto della Miscellanea di filologia, dedicata alla memoria dei professori Caix e Canello*, Firenze 1885). — K št. 1989. (330.): Kratko oceno o Luczakowskega prelogi Nestorjevega letopisa je spisal Miklošič v časopisu „*Zeitschrift für österr. Gymn.*“ 1888, na str. 1051., kjer kratko omenja tudi nekega drugega spisa istega pisatelja o Antonu Ljubyči Mohyl'nyckem. — K št. 2006. (333.): Obširno oceno Thomsenovega dela „*Der Ursprung des russischen Staates*“ je podal Krek v časopisu *Göttinger Gelehrte Anzeigen* 1880, 513—539. — K št. 2250. (380.): Izvirnik spisa „*Tehnički termini*“ se glasi: *O tehničkih terminach v zakonodatelstvū. Čtenie V. V. Bogišića*. St. Petersburg 1890. To berilo je Bogišić predaval v ruskem filološkiem društvu na st. peterburškem vseučilišči dne 13. januarja 1887. leta. Taistega učenjaka francosko razpravo *De la forme dite inokosna i. t. d.*, katero je Pastrnek omenil na str. 315., preložil je na srbsčino Jovan Aćimović z naslovom: *O obliku nazvanom inokoština u seoskoj porodici Srba i Hrvata*. U Beogradu, 1884. 8°. 60.

Prepričani, da bo ta knjiga mnogo pripomogla k vspešnemu delovanju na polji slavistike ter krepko pospeševala njen razvoj, izrekamo željo, da bi se nam v bodoče enaki pregledi dajali vsaj vsakih pet let.

Na Dunaji, dne 24. maja 1892. leta.

Dr. K. Štrekelj.

LISTEK.

Osnovni nauki iz fizike in kemije za ljudske in meščanske šole. Veselo naznanjamo to novo knjigo, ki nam kaže prav jasno, kakó lepo napreduje naša šolska literatura. Hvala gré najprej visokemu deželnemu zboru kranjskemu, ki je sklenil pospeševati in podpirati izdavanje šolskih knjig, potem pa g. pisatelju, kateremu je bilo orati celino.

Senekovičeva knjiga je uravnana natanko po učnih načrtih za osemrazredne ljudske šole na Kranjskem. Ko je seznanil učence z običnimi svojstvi teles, z molekularnimi silami, njih delovanjem in učinki, razlaga jim zaporedoma nauke o toploti, magnetizmu, elektriki, o kapljivo-tekočih in raztezno-tekočih telesih, zvoku in svetlobi; na konci jim podaja nekaj o kemiji. Vsako poglavje je dobilo toliko prostora, kolikor mu ga gré po priznani važnosti. — V II. in III. delu se bodo ti nauki nadaljevali, da bode knjiga celotna.

Kar se tiče metode, po kateri so sestavljeni Senekovičevi »Osnovni nauki«, omenjamo na kratko samo to, da se je ravnal g. pisatelj po priznanih avtoritetah prirodoslovne metodike in da je v knjigi predmet izbran in razdeljen takisto, kakor se sploh poučuje prirodoslovje na meščanskih šolah v Avstriji.

Dobre prirodoslovne knjige si ne moremo misliti brez slik; tudi v tem pogledu je knjiga izvrstna. Vse slike so lepe, čiste in s tekstom lahko umevne. V sliki 48. pa moti začetnika to, da je izostal »oe«, da torej ne najde takoj odbitega traka »noe«. — Res je, da dobra slika mnogo pomaga, vendar človek tudi z najboljšimi slikami ne more delati čudežev. Ako hočeš, da te učenci prav umejejo in si prirodoslovne nauke vtisnejo v glavo, ne zadošča nikakor, da jim to ali óno samo razlagaš ali na tablo narišeš, ampak treba poskusov. Dobra prirodoslovna knjiga pokaže pravo svojo vrednost šele tedaj, ko si jo učenec raztolmačil s poskusi.

Prav in potrebno je, da so izrazi, razloženi v tekstu, tiskani razločneje in da jim je pristavljena tudi nemška beseda. Takisto je ravnal g. pisatelj tudi z definicijami, ki so prav jasne in obsejajo le toliko besed, kolikor jih je neizogibno potrebnih.

Poglejmo pa knjigi še bliže v obraz in povejmo, kaj nam v nji ne ugaja in kaj bi bilo v prihodnje izpremeniti. Na strani 2. stavek »Ako v livnik naliješ vode«, ne izraža točno tega, kar dela eksperimentator. On mora v precejšnjem curku vliti vode v livnik, da doseže svoj namen. Primeri: nalij kupico (do vrha) in: vlij v kupico. V stavkih »Ako more zrak oditi skozi zamašek« in »Ali njej pripada svojstvo neprodornosti« želeli bi drugih glagolov; takó tudi v stavku »Vstaja voda v stekleni cevi« (str. 5.) — »Ako vtakneš gobo v vodo, odhajajo iz nje mehurčki; odkod in zakaj?« Prvo vprašanje bode učenec pogodil, na drugo pa sedaj še ne more odgovoriti popolnoma točno. — Naši materinščini bi se utegnila oblika molekula bolj prilagati nego »molekule«; prav takó »plátina« (str. 3.). — »Po polnem«, kakor se čita dosledno, izpremenili bi mi v jedno besedo. — »Na steklenico s precej širokim grlom postavi mali obroč po konci« (str. 5.). — »Prostornina pa se njim zmanjša« (str. 5.). (Takšne polne oblike osebnih zaimkov čitamo tudi drugje, kjer niso upravičene.). »Da jo vsaki pot najdemo« (str. 6.). — Na prvih straneh čitamo torej, potem pa toraj. Takisto čitamo nek upor (str. 10., in drugje). — »Kroglo od kavčuka moreš izdatno stiskati, da postane manjša« (str. 11.). — »Zračnatemu telesu — zračnatu teló bi bilo menda táko, ki ima obilo zraka, a tukaj je samó plinasto ali zrakasto. — »Mizar maže deske z limo« — zakaj ne s klejem (limom)? — »Zakaj je perje povodnih ptic mastno?« — Zató, ker si ga namažejo, odrezal bi se učenec. Vprašanje bodi drugačno. — »Oblačila viseča v prostorih, polnih tobakovega dima, navzamejo se vonja po tabaku« (vse na str. 14.). — »Kovač ima na kleščih lesena držala.« — »Ne bode li splaval led nad vodo?« (na str. 23.). — »Splava gori« (str. 24.). — »K' prvim prištevamo« (str. 26.). — »Segret zrak se razteza, vzhaja kvišku« (str. 26.).

»Pri kateri kaka kapljevin zavrè« (str. 31.). — »Da iztirajo vodene pare ves zrak iz nje« (str. 32. in drugje). — »Pod tlakom 1 atmosfere i. t. d. (str. 33.). — Kaj je tlak jedne atmosfere, razloženo je šele na strani 63. — »Z lisičjim repom ali

mačkinjo kožo« (str. 42.). — »Uzrok električnosti, t. j. elektriko ima vsako telo že po narodi v sebi in sicer obojih, pozitivne in negativne« (str. 46.). — »Z kovinsko verižico« (str. 49.), in »povečalnim steklom« (str. 78.). — »V valj vsiplji precej veliko kroglice« (str. 50.). — »Neoblepljen rob je pomazan« (str. 51.). — »Da se kaj takemu izognemo« (str. 52.). — »Ako izgubi oblak svojo elektriko s tem, da preskoči z njega električna iskra v drugi oblak, ali pa v bolj oddaljen predmet« (str. 54.). — »Najjednostavnejši barometer je priprava za v prejšnjem paragrafu opisani poskus« (str. 63.). Takó tudi »O na takšen način gibajočem se protu pravimo« (str. 68.) in »prestrezati moreš ta plin v po konci stoječih posodah« (str. 86.). — »Vsled tega dvigne zunanji na kapljevino tlačéč zrak« (str. 67.). — »Kmalu načne iz cevi uha-jati« (str. 79.). — »Da se v zraku goreč vodik pretvarja« (str. 82.). »Med laporom« (glej Sket str. 31.) (str. 89.).

To in še tu pa tam kaj nezuatnega kazí sicer izvrstno knjigo le v toliko, ker se jezik ne ujema popolnoma z vsebino. Vender to niso hihe, temveč le nedoslednosti, katerih se naše šolske knjige kmalu odkrižajo. V obče so Senekovičevi »Osnovni nauki« takó praktična knjiga, da bodo prekorišten pomoček pri prirodoslovnem pouku.

M. Členšek.

Prirodopis za ljudske in meščanske šole v treh delih. Spisal Josip Hubad, c. kr. gimn. profesor, I. del. Cena temu prvemu vezanemu delu je 70 kr. V berilo je vtisnjenih 84 slik. V Ljubljani 1892. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. — Ta najnovejša šolska knjiga, o kateri utegnemo izpregovoriti še obširneje, odlikuje se po krasnih podobah, kakeršnih izvestno še ni imela nobena slovenska šolska knjiga. G. pisatelj jo je sestavil po načelih, izraženih v učnem načrtu za osemrazredne ljudske šole na Kranjskem in v popolnem soglasji z državnim zakonom ter z dotičnima ministriskima naredbama. Za danes samo še omenjamo, da popisuje v lepi besedi vsega skupaj 71 živalskih, rastlinskih in rudinskih vrst.

Pesmi. Zložil J. T. Turkuš, Gradec. Založil pisatelj. 1892. 48 str. Cena? — Ta zvezek obseza mimo posvete 21 pesmij, izmed katerih so bile nekatere že natisnjene. Pisatelj ima po nekod dobre misli, žál, da je pesniška oblika skrajno slaba. V pesmih beremo stike, kakeršne je naše pesništvo upravičeno že davno odslovilo, mimo tega je naglaševanje prepogostoma prisiljeno. Zató nas ta najnovejša zbirka ni kaj razveselila.

XXVII. redni véliki zbor »Matiče Slovenske« je bil dné 22. m. m. Predsednik g. prof. J. Marn je v svojem nagovoru omenjal nekaterih senčnih stranij v minulemu letu, zlasti kritike društvenih knjig, ki po njega mislih ni bila vselej »dovolj dostojna«, nató pa tudi veselih stranij, in sicer stalnega napredovanja »Matiče Slovenske«, kakor se pojavlja v knjigah in v čimdalje večjem številu društvenikov. Dobro znamenje je tudi to, da se vrše vsakoletne volitve takó soglasno. — Zahvalja se gg. odbornikom »Matiče Slovenske«, takisto marljivemu tajniku g. E. Lahu in pregledovalcem rokopisov in računov. Govoréč o ustanovi Antona Kneza, pravi g. predsednik, da knjižice, katere bode izdajala »Matica«, sicer ne bodo ponosen nagrobni kamen njih ustanovitelju nego zgolj spominčice, ki pa bodo izvestno na čast národu slovenskemu. —

Račun o društvenem novčnem gospodarstvu v dóbi od dné 1. prosinca do dné 31. grudna 1891. leta se potrdi brez razgovora, ker je bilo društvenikom itak predloženo tiskano poročilo, katero so odobrili računski pregledovalci gg. Fr. Bradáška, K. Žagar in G. Pirc. »Matica« je imela v 27. društvenem letu dohodkov v gotovini 12.023 gld. 09½ kr., stroškov pa 6371 gld. 42½ kr., torej je prebitka 5651 gld. 67 kr. v gotovini, kateremu je še prísteti 11.224 gld. v obligacijah. Vse imenje je znašalo koncem 1891. leta 55.719 gld. 41½ kr., proti 53.824 gld. 21½ kr. z dné 31. grudna

1890. leta, torej se je pomnožilo za 1895 gld. 20 kr. „Matica“ je oskrbovala Jurčič-Tomšičevo ustanovo v znesku 2662 gld. 05 kr. in glavnico za spomenik dr. E. H. Coste v znesku 1355 gld. 39 kr., hranila pa je depoziti ljubljanske čitalnice v znesku 1000 gld. in odbora za Bleiweisov spomenik v znesku 2696 gld. 67 kr. Proračun za leto 1893. kaže 7635 gld. 90 kr. dohodkov in 7436 gld. 04 kr. stroškov, torej je prebitka 199 gld. 86 kr. — Na predlog g. dr. K. viteza Bleiweisa se računski pregledovalci zopet izvolijo, nató pa se odobri proračun brez razgovora.

Društveni tajnik g. E. Lah poroča o društvenem delovanju od zadnjega velikega zbora. Dr. Jožef Starč je prevzel blagajništvo namesto umrlega Robiča, dr. Fr. Detela je stopil na mesto dr. Poklukarja, mesto kanonika Ivana Flisa pa je ostalo nespopolnjeno; sicer v odsekih ni bilo nobene izpremembe. Odbor je imel tri redne in jedno izredno sejo, književni odsek se je sešel dvakrat, gospodarski odsek štirikrat, (O lanskih in letošnjih knjigah, katerih nató omenja poročilo, govorili smo vselej že sproti). Bezenškovo stenografijo pregledujejo sedaj češki strokovnjaki; v Knezovi knjižnici utegne iziti Velimirova povest »Mešetare«. Osnovale se je nekaj novih poverjeništev, nekatera se še ustanove. Knjige se bodo tiskale v 2500 oziroma 2700 izvodih; svoje publikacije zamenjuje »Matica« z 29 društvi in je prejela zanje 150 knjig, zvezkov in časopisov; po darilih jih je dobila 110. V književni zalogi je 14.764 knjig. »Matica« je tudi v tej dóbi brezplačno prepuščala starejše založne knjige, toda samó takšnim prosilcem, ki so društveniki, ali ki so obetali, da pristopijo »Matici«. — Umrli so društveniki: Luka Robič, Fr. Kotnik, A. Knez, Radivoj Poznik, Fr. Mikuš, Lovro Potočnik, dekan M. Freljih in Fr. Cegnar. Vsem bodi časten spomin! Gledé A. Kneza ustanove bodi omenjeno, da je po zaslugi gg. dr. Dolenca, dr. Starčeta in dr. Tavčarja vsa stvar do malega že urejena. Ostalina utegne po inventuri, ako se odštejejo vsa volila, znašati okolo 30.000 gld.; od obrestij bode izdajala »Matica« vsako leto po jedno knjižico.

Po tem poročilu, ki se vzprejme pohvalno na znanje, predlaga župan g. Peter Grasselli v imeni »Matičinega« odbora: Veliki zbor „Matice Slovenske“ izvoli preblagorodnega gospoda deželnega predsednika Andreja barona Winklerja zaradi njega velikih književnih zaslug za častnega člana. G. župan opozarja na izborni jezik v deželnem zakoniku, ki je zlasti zasluga g. deželnega predsednika; mimo tega se je od g. deželnega predsednika nadejati še več književnih proizvodov. Hvaležni pa mu moramo biti že zató, kar je doslej storil. Predlog se vzprejme jednoglasno in s splošnim odobravanjem.

Pri dopolnilnih volitvah so bili nató zopet izvoljeni gg. A. Bartel, dr. A. Jarc, Ivan Majcinger, M. Pleteršnik, A. Senekovič, dr. Jak. Sket, Fr. Šuklje, Ivan Vilhar, V. Zupančič in dr. Jernej Zupanec, namesto g. kanonika Ivana Flisa, ki se je odpovedal odborništvu, pa g. dr. Ivan Jančič.

Občji zbor »Dramatičnega društva«. (Konec.) Obširno tajnikovo poročilo je potrdil občji zbor z odobravanjem. Nató je poročal blagajnik, g. dr. Jos. Vošnjak o denarnem stanju. Dohodkov je bilo gld. 9618.38 (deželna in mestna podpora gld. 3250.—, dohodki predstav gld. 3405.44, za 1200 gld. več nego lani, Kotnikovo volilo gld. 866.27, udnina gld. 352.—), stroškov pa gld. 9162.41 (režiser in kapelnik gld. 1068.30, plače igralcem gld. 2711.18, pevskemu zboru gld. 561.30, druga režija pri predstavah gld. 1551.94, garderoba gld. 651.53; nakupilo se je od cirkusa Sidoli za 200 gld. jako lepih oblek; za opereto »Mornarji na krov« gld. 130.—, nagrade pisateljem in tantijéme za kupljene igre in opere gld. 470.90). Račun kaže torej prebitka gld. 455.97. Proračuna za prihodnjo dóbo še ni móči sestaviti; gotovi dohodki so le deželna podpora s 3000 gld., mestna ljubljanska s 1500 gld., udnine 500 gld. Troški se utegnejo povzdigniti

na 13.000 gld., torej bi moral znašati dohodek vsake predstave vsaj 130 do 140 gld., česar se je vsekakor nádejati.

Član g. dr. Tekavčič želi pojasniti, zakaj sta se kupili takó dragi operi kakor »Cavalleria rusticana« in »Codrillo«, izmed katerih se prva niti še ni predstavljala, druga pa ni ugajala. Tajnik g. Trstenjak pravi, da se je za opero »Cavalleria rusticana« izdalo gld. 250, da se je pa za to ceno dobil poleg predstavnice pravice ves notni materijal, čegar prepis bi izvestno stal do 150 gld.; takisto so se dobile pri »Codrillo« za 50 gld. vse note, katerih prepis bi bil veljal do 30 gld. — Po tem pojasnilu se blagajnikovo poročilo odobri in izvrše se volitve. Oddanih je bilo 38 glasovnic. Za predsednika je bil izvoljen g. dr. Ivan Tavčar, v odbor pa gg.: dr. Karol Bleiweis vitez Trsteniški, Fran Drenik, dr. Valentin Krisper, dr. Lovro Požar, prof. Simon Rutar, dr. Jos. Starč, ravnatelj Ivan Šubic in Anton Trstenjak.

Predlagal je končno g. dr. Fran Štor, naj zahteva »Dramatično društvo« vse nedeje za slovenske predstave; gosp. Ivan Gogola je želel, naj se deluje na to, da si društvo pridobi več novih članov, in g. dr. K. Bleiweis je izprožil misel, naj se uvéde agitacija za obiskovanje slovenskih predstav. Te nasvete in želje bode uvaževal novi odbor. Nató se je predsednik zahvalil na obilem obisku in zaključil obči zbor, ki je trajal dve uri.

Obči zbor muzejskega društva je bil dné 21. ržnega cveta. Po kratkem nagovoru društvenega predsednika, g. gimn. ravnatelja A. Senekoviča, poročal je tajnik, g. Anton Koblar o društvenem delovanji leta 1891./92. Društvo se je razvijalo jako ugodno; pristopilo je 53 novih članov. Sedaj šteje društvo 4 častne, 3 dopisujoče in 198 pravih drušvenikov ter zamenjuje svoje spise s 104 učenimi zavodi, zastopi in društví, med temi tudi z jugoslovansko akademijo. Izvestja obsežajo 30 pól, letnih dohodkov je bilo 1056 gld. Po tem poročilu, ki se je vzprejelo pohvalno na znanje, odobril je zbor nasvet g. kurata A. Žlogarja, da bi društvo izdajalo perijodiški časopis, ki bi obsežal vse stroke domovinoznanstva. Odbor bode razpravljal o tem nasvetu in ob svojem času predlagal, kar je primernega. Nato se prečita pismo lauskih računskih pregledovalcev in izreče g. Ivanu Robidi, magistratnemu oficijalu, za njega trudapolno, marljivo in vestno poslovanje pohvala. Prav tako je z nekaterimi opazkami g. ces. svetnika J. Murnika odobril zbor računsko poročilo g. ravnatelja J. Šubice in računskih pregledovalcev. Bivša revizorja g. J. Šorn in A. Žlogar sta bila per acclamationem iz nova izvoljena za prihodnje društveno leto. Po tej volitvi predlaga g. Anton Kaspret v imeni odbora, naj se društvena pravila (§ 14.) izpremené takó, da se bode ujemalo društveno leto s solnčnim letom. Po kratkem razgovoru, katerega so se udeležili gg. konzistorijalni svetnik Tomo Župan, deželni tajnik Jožef Pfeifer in učitelj J. Schmidt, bil je predlog odborov jednoglasno vzprejet. Nadalje je odobril zbor nasvet g. prof. J. Borghija, naj društveni odbor izposlovi pri deželnem odboru za društvenike nekatere olajšave pri porabi muzejske zbirke. Naposled je zbor po predlogu ces. svetnika J. Murnika izrekel odboru za uspešno delovanje priznanje in pohvalo.

K.

»Glasbena Matica« v Ljubljani je priredila dné 9. m. m. velik zgodovinski koncert v spomin tristoletnice, odkar je umrl Jakob Gallus, in je dosegla ž njim uprav sijajen uspeh. Pele so se zgolj skladbe Gallusove. Ker itak v denšnjem članku posebe govorimo o vélikem mojstru Gallusu, bodi tukaj samó imenoma naveden pevski del tega prvega zgodovinskega koncerta: »Ecce, quomodo moritur«; »Laus et perennis gloria«; »Ave Maria«; »Diversos diversa juvant«; »Multum deliro« in »Musica noster amor«. Proizvajal je te izredno težke cerkvene in posvetne zборе moški in ženski zbor »Glasbene Matice«, sodelovali pa so tudi »Glasbene Matice« šolski zbori, vsega skupaj okolo 150

pevk in pevcev. Dirigent g. *M. Hubad* je kakor pri prejšnjem koncertu dokazal tudi ta večer, kaj vzmore korenita umetniška izobraženost, kakersna diči baš njega, zakaj vse pevske točke so bile studirane takó skrbno v najmanjših podrobnostih, da gré g. Hubadu in pevskeemu zboru najiskrenejše priznanje. — Zajedno smo imeli priliko, da smo čuli izbornega pianista in učitelja „Glasbene Matice“ g. *K. Hoffmeistra*, ki je igral preludij in fugo v e-mollu (J. S. Bach), polonezo v b-duru (Fr. Chopin), arabesko (R. Schumann) in končno caprice espagnol (M. Moszkowski). G. Hoffmeistra igra se ponaša z veliko tehniko in globokim čustvom ter je zató izzvala splošno in glasno pohvalo. Ako še omenimo, da nam je začetkom koncerta temeljiti poznavalec Gallusovih del, g. *Jožef Mantuani*, tajnik zgodovinskega oddelka na dunajskem vseučilišči, v velikih potezah naslikal delovanje Gallusovo (iz tega govora itak priobčujemo poglavitne življenjepisne podatke na drugem mestu), lahko rečemo iz kratka, da si smé „Glasbena Matica“ čestitati na prekrasnem uspehu prvega svojega zgodovinskega koncerta!

»**Národní Dom**« v Ljubljani. Obči zbor »Národnega Doma« je dné 2. ržnega cvéta sklenil, da je takó j pričeti z zgradbo »Národnega Doma«. Društvo naj napravi mestni občini ponudbo, da kupi od nje travnik začetkom Lattermanovega drevoreda za 5000 gld. Ako se vzprejme ta ponudba, pozvati je óna národna društva, ki bi se nastanila v novem poslopji, na skupni razgovor, da se takó osnuje podlaga za načrt. — Društveno imenje je znašalo koncem minulega leta 79.647 gld. 39 kr.

Osebné novice. Gosp. dr. *Janko Babnik*, c. kr. sodni pristav v Logatci, dobil je od pravosodnega ministra šestmesečen odpust, da uredí vse gradivo za slovensko pravno terminologijo in sestavi poročilo za enketo, katera bo de končno ustanovila, kar bi bilo še spornega. — G. dr. *Ignacij Klemenčič*, profesor fizike na vseučilišči v Gradci, dobil je skupno z dr. *E. Lechnerjem*, profesorjem fizike v Innsbrucku, baron Baumgartnerjevo darilo 1000 gld. To darilo, odločeno najboljšemu delu, ki pospešuje fiziko, priznala je dunajska cesarska akademija znanostij.

Zanimljiv prevod slovenske balade. »Ljubljanski Zvon« je v svoji 1. številki leta 1882. priobčil prelepo Krilanovo balado »Na bojišči«, katera nam s čudovito plastiko in srce pretresujočim realizmom v kratkem prizoru riše vso tragiko krvave bratomorne vojne. Priznati se mora, da ni lahko možno z menj besedami naslikati vso njeno grozo, nego je storil to Krilan-Pagliaruzzi v svoji kratki baladi, polni življenja, srčnega čustva in dramatične živahnosti. Te dui mi je prišel v roke nemški prevod tega Krilanovega pesniškega proizvoda, natisnjen v tržaškem dnevniku »Triester Zeitung« (1892, št. 41). Prevod se takó tesno naslanja na izvirnik in je takó lep, da bilo škoda, ko bi ostal pozabljen v predalih nemškega dnevnika; zatorej ga tukaj objavljamo.

Auf dem Schlachtfelde.

Der Angriff beginnt, der Kampf ist entfacht,
Drei Krieger eilen ins Tosen der Schlacht.

Der Schatten des Grams sich senkt aufs Gesicht
Den Dreien, aufs Herz der Sorge Gewicht.

Der Erste die Hand führt über die Brau',
Wischt heimlich die Zähr' aus des Auges Brau.

Mir grämt sich daheim die theuere Braut,
Ein Engel ist sie, so lieb und so traut.

Verkündet hat zweimal uns schon der Vicar,
Und Sonntag schon sollten wir vor den Altar.

Die Sehnsucht mein Herz nach der Jungfrau verzehrt,
Weiss Gott, ob der Tod mir die Heimkehr nicht wehrt.

*

Der Zweite die Hand führt über die Brau',
Wischt heimlich die Zähr' aus des Auges Blau.

Ich gab daheim auf das Mütterchen acht,
Sie pflegte und hegt' ich mit allem Bedacht.

Die Zeit hat begraben, die waren ihr lieb,
Und ich nur allein als Stütze ihr blieb.

Mein Herz ums verlassene Mütterchen hängt,
Weiss Gott, ob mein Fuss je zur Heimat gelangt.

*

Der Dritte die Hand führt über die Brau',
Wischt heimlich die Zähr' aus des Auges Blau.

Drei kleine Kinder besorgt' ich allein,
Der Tod hat genommen ihr Mütterlein.

Wer wird sie versorgen mit Speise und Trank,
Wer liebeich sie pflegen, sind schwach sie und krank?

Die armen Waisen, wer nimmt sie in Schutz?
Weiss Gott, überleb' ich den feindlichen Trutz?

*

Still schreiten sie übers Gefilde dahin,
Zur blutigen Ernte marschiren sie hin.

Als Abends die Sterne erglänzen in Pracht,
Begraben die Drei hat ewige Nacht.

Es raffte der Sturm sie des Kampfes dahin,
Braut, Mutter und Kinder, was kümmern sie ihn.

Sedaj naj pa bralcem izdam še ime prelagateljevo. Ta je g. deželni šolski nadzornik *Anton Klodič vitez Sabladski* v Trstu. L.

Književno društvo sv. Jeronima v Zagrebu je imelo dne 17. sušca svoj obči zbor. Iz poročila tajnikovega posnemljemo, da je bilo leta 1891. društvenikov vsega skupaj 9813, ki so prejeli te-le knjige: 1. Danico; 2. Opis naše zemlje; 3. Naši grehi; 4. Pripovedi iz hrvaške zgodovine. Natisnile so se knjige v 63.000 izvodih, stale pa so brez pisateljskih nagrad in odpravnih stroškov gld. 9734'36. Društvena imovina znaša 127.203 gld. 90 kr. — Letos se preseli društvo v svoj dom, ki bo stal okolo 75.000 gld.

Hrvaški pedagoško-književni zbor je praznoval dne 31. sušca svojo dvajsetletnico in imel zajedno redno veliko skupščino. Društvo je imelo leta 1891. v zalogi 38.361 knjig, vrednih 26.004 gld. 65 kr. Dohodkov je bilo 11.129 gld. 36 kr., stroškov 11.129 gld. 36 kr. Aktivno imenje je znašalo 50.610 gld. 68 kr., pasivno imenje 3686 gld 46 kr., torej je čistega imenja 46.924 gld. 22 kr. Vse imenje znaša s prišteto zaklado 47.505 gld. 44 kr. — Po proračunu za leto 1892. znašajo potrebščine 7220 gld., in sicer za izdavanje knjig 2200 gld., za izdavanje »Napredka« in »Smilja« pa 4136 gld. Drugo je odločeno za upravo in knjižnico. Letošnje knjige so te-le: »Život i rad J. A. Komenskoga«, »Gragja za istoriju dubrovačke pedagogije« (II. del); Kristofa Šmida spisi v dveh knjigah in »Druga desetgodišnjica ped. sbora«. Vse te knjige dobe člani za 1 gld.

O Vrazovoj kritiki. Napisao dr. Milivoj Šrepel. U Zagrebu. Knjižara jugoslavenske akademije. 1892. 8°. 52 str. Cena? — Profesor klasiške filologije na zagrebljskem vseučilišču, ki se mnogo bavi tudi z zgodovino hrvaške in srbske književnosti, izdal je o Vrazovi kritiki knjižico, v kateri so z malimi izpremembami ponatisnjeni članki iz »Vienca« (leta 1888., br. 33.—41.). Hvaležni smo pisatelju, da je svojo razpravo odtegnil mraku pozabljenosti, ker taki resni in temeljiti spisi so pri nas na jugu redki. Premalo še čutimo potrebo kritičnega izučevanja naše minulosti, in pisatelj toži po pravici, zakaj se ne objavi korespondencija iz ilirske dōbe in zakaj še živi Ilirci ne zapišejo in ne izdado svojih spominov (str. 5.). Koliko zanimljivega za ilirsko in naše slovensko gibanje je odnesel n. pr. tudi naš Davorin Trstenjak s seboj v grob!

Kaj se dá črpati samó iz Vrazovih pisem, ki nam jih je izdala »Matica Hrvatska«, vidi se tudi iz Šreplove razprave. Na podlagi tega gradiva in Vrazovih del je pokazal pisatelj, da Slovenci ilirstvu nismo dali samó prvega pesnika, ampak tudi prvega kritika in satirika. Prvi pa se tukaj ne smé razumeti le v navadnem pomenu te besede, ker táko prvenstvo se je takrat in tudi pozneje lahko dosegalo v raznih strokah. Vrazu pa se moramo res čuditi, kakó je mogel po sedmih letih književnega preporoda (leta 1842.) osnovati mesečnik, kakešnega Hrvatje po tem do naših dnij niso več doživeli in katerega tudi takrat niso ocenili pravično. Sploh je bil pravi književnik med diletanti svoje dōbe le Vraz; navdušen in z bogato fantazijo nadarjen romantiški pesnik je bil zajedno trezen in učen kritik. Plitvosti in pretiravanja mladostnega rodoljubja je Vraza varovala njegova obširna omika, njegovo znanje svetovnih in slovanskih literatur. Najlepše dokazuje to njegova samostalna sodba o Dubrovničanih že v dōbi, ko se je njih književnosti vse le čudilo in jo povzdigovalo do nebes; Vrazu je bila sevéda tudi draga kakor vsa minulost in starejše duševno gibanje slovanskih plemen, ali zakrival ni, da so Dubrovničani le po jeziku, njih junaki le po imenih »Slovinci«, po duhu in gradivu pa Romani. Vrazu je bilo znano navadno življenje in mišljenje svojih rojakov na jugu, národno pesništvo vseh Slovanov, vzor so mu bili takó národni pesniki kakor Mickiewicz in Puškin: po takem o Dubrovničanih tudi ni mogel soditi drugače. Zanimljiva je tudi treznost, s katero je Vraz Hrvatom in Srbom pri priliki, ko je »Matica Srpska« razpisala darilo za veliko epopejo, priporočal, naj se brigajo za óno, česar je najprej in najbolj treba za národni život (str. 41.).

Razpravi bi želeli, da je bolj zaokrožena in da nam o Vrazovi kritiki pripoveduje še več, zató pa menj o pravadah etimologov in fonetikov naše dōbe. V občé pa je pisatelj prav dobro ocenil Vrazovo kritikovanje, ali ne zlagamo se ž njim, ako končuje: »Pa i ako Vraz nije i nije mogao biti Saint-Beuve, a ono je svakako Lessing hrvatskoga preporoda, u Hrvatskoj prvi osnivač kritike.« Táko primerjanje je vedno nekoliko šepavo in spominja na ono dōbo, ko smo hoteli imeti svoje Homere, Tirteje, Ovidije, Horacije i. t. d.; v tem slučaji pa sploh ni pravilno, ker Lessing in Vraz sta si le po zunanosti in le toliko podobna, da sta bila oba tudi kritika. Ne smemo pozabiti, da ima preporod slovanskih plemen svoje korene v Herderji in v romantiki, posebno v nemški. Nemški romantiki so ustvarili kult národnosti; pobožno so izgovarjali besedo »národe«, čudili so se vsemu, ljubili in zbirali vse, kar je ž njim v zvezi; ljubeč pa so se tudi zamišljali v srednji in stari vek neklasiških národov; Evropi so odkrivali njih poezije, začeli studirati njih jezike in kulture. Táko je bilo tudi Vrazovo delovanje, in če tedaj hočemo prvaka ilirskih pesnikov komu primerjati, moramo reči, da je še najbolj podoben bratoma Schlegloma.

Na str. 23. je kriva opazka o Korytkovi zbirki slovenskih národnih pesnij, ki pa nas spominja, da smo z izdajo svojega národneuga blaga zaostali za drugimi Slovani.

Čakamo še vedno, da nam priredi kdo zbirko vsaj že zbranega, tiskanega in netiskanega národnoepesniškega gradiva. Naj nam kompetentni učenjak, ki se je lotil tega važnega dela, ne dá čakati predolgo. Upamo, da v naše dni vsaj ne naleti na nerazumno spodtikanje in na druge težave.

M. Murko.

Češko národno gledališče je doseglo na glasbeni in gledališki razstavi dunajski velikanski uspeh. Vsi listi stolnega mesta so ne gledé na svoje strankarsko stališče slavili češke predstave in poudarjali, da se češka dramatiška umetnost po pravici lahko meri z nemško umetnostjo. Sosebno je navdušila preodlično občinstvo Smetanova opera „Prodana nevesta“, ki se je igrala v Pragi že nad dvestokrat, katera je pa šele dné 1. in dné 4. rženega cvéta na dunajski razstavi zaslula daleč izven domovine. Češke umetnike je občinstvo kar pri odstrtem prizorišči viharno klicalo na oder, najodličnejši gostje so osebno čestitali ravnatelju g. Šubertu, kritiki pa so oduševljeno proslavljali češko glasbo in nje izvršujoče umetnike. Igrala sta se dalje takisto uspešno Smetanova opera „Dalibor“ in Dvořakov „Dimitrij“, mimo njih tri drame in Vrchlický-Fibichov melodram „Námluvy Pelopovy“, čegar snov je zajeta iz grške mitologije. Razstavna komisija sama je morala dodati nekaj večerov za češko gledališče. Ravnatelj Šubert je dobil vabilo, naj gostuje na dunajškem gledališču „an der Wien“, takisto v Berlinu in Frankobrodu, vender za sedaj ni bilo móči ugoditi tem željam. — Iskreno mora veseliti tudi nas takšno priznanje národu češkemu; sijajni uspeh na glasbeni in gledališki razstavi dunajski pa nam bodi zajedno dokaz, kaj vzmore požrtvovalna sila in vztrajnost tudi razmeroma maloštevilnega národa!

Novi grobovi. Na Vélíki ponedeljek je umrl na Cetinji minister prosvete *Ivan Pavlovič* v 49. letu dóbe svoje. Bil je že delj časa bolehen, in zató je bržkone tudi prestal cerkveno-šolski list „Prosvjeta“, katerega je uredoval. Pavlovič je bil porojen v Sremskih Karlovcih, kjer je dovršil gimnazijske nauke. Modroslovje je poslušal v Belem Gradu, potem pa je šel na vseučilišče v Genevi, kjer je pomagal uredovati „Sloboda“, ki je leta 1865. izhajala v Genevi v srbskem in francoskem jeziku. Pozneje je v Monakovem dovršil národno-gospodarsko fakulteto in prišel za profesorja na trgovsko šolo v Pančevo. V Zemunu je osnoval list „Graničar“ in za rusko-turške vojske v Belem Gradu „Novo Srbijo“ in „Serbische Correspondenz“. Leta 1878. ga je črnogorska vlada pozvala na Cetinje in mu izročila uredništvo „Glasa Crnogorca“, katerega je uredoval do leta 1885.; mimo tega je izdajal leta 1884. do 1885. poseben književni list. Knez črnogorski ga je imenoval za upravitelja cetinjski gimnaziji, kesneje pa za upravitelja ministerstvu prosvete in cerkvenih del. Njega smrt je bridka izguba za črnogorsko šolstvo in prosveto.

V Wiesbadnu je umrl dné 19. malega travna *Friderik pl. Bodenstedt*, sloveči nemški pesnik in prelगतelj Shakespearea, Puškina, Lermontova in Turgenjeva. Porojen je bil dné 22. malega travna 1819. leta na Hanoveranskem. Od leta 1844. do 1846. je potoval po Kavkazu, Krimu in Mali Aziji, živel potem v različnih mestih in leta 1866. prevzel vodstvo meininskega dvornega gledališča; od leta 1871. je živel zasebno v Wiesbadnu. Bodenstedt je bil znamenit lirik, čegar „Pesmi Mirze Schaffyja“ so pravi biseri svetovne književnosti. Takó mojstersko obliko, kakeršna diči te iztočne pesmi, imajo morda samó še Platonove poezije. Na slovenski jezik njega pesmi niso preložene, toda lepo so jih preložili na srbski oziroma hrvaški jezik Zmaj Jovan Jovanović, Šenoa in Trnski.

Dné 26. malega travna je umrl vseučiliški profesor za državno pravo in statistiko v Gradci, *dr. Herman Ignacij Bidermann* v 61. letu dóbe svoje. Dr. Bidermann je spisal dôkaj národopisnih razprav, izmed katerih so nekatere važne tudi za Slovence.

Imenujemo zlasti razpravi »Uebersicht der Slavenreste in Tirol« in »Steiermarks Beziehungen zum kroatisch-slavon. Königreich im XVI. und XVII. Jahrhundert«, o katerih je naš list v lanskem svojem letniku priobčil posebni književni poročili; dalje članek »Župe na Goriškem«, kateri je izšel v »Kresu« leta 1881.; »Zur Geschichte der Uskokien in Krain« (Schumi, Archiv II.); »Bestandtheile des heutigen Königreichs Dalmatien« i. t. d. — Pokojnik je bil precej let blagajnik podpiralne zaloge za slovanske (pozneje slovenske) visokošolce in se je kazal našemu národu vedno pravičnega. Letos še je o Veliki noči potoval v Gorico, da bi se seznanil z národnostnim razmerjem po Istri in na Goriškem. Bodi mu blag spomin!

Dné 6. vélikega travna je umrl v Pragi slikar *Lev Lerch*, šele v 36. letu dóbe svoje. Slikal je zlasti portrete, pridobil si pa tudi častno ime v figuralnem slikarstvu. Na lanski razstavi je bil za podobo svojega očeta odlikovan s častno diplomo. — Dókaj posnetkov njegovih del je priobčila »Zlatá Praha«.

Listnica. Lavoras. V pesmi »Vrbskemu jezeru« pravite mimo drugega:

„Jezero, oj, na stran nekđaj“ —

te vrstice sploh ne umejemo —

„In objokuj rojake svoje,
Ki bili so, ki so še zdaj
Posestniki obale tvoje.“

Jezero naj „objokuje“ svoje rojake? Močno dvojimo, da bi ustreglo Vaši želji! Toda čujmo:

„Zastoče tužnih glasov val,
A iz globin buči preteče —
Poslušaj ta nemir, drhal! —
Kaj li pretí, kaj dé besneče?“

Kaj neki dé te „besneče“ jezero? Prav žál nam je, da je pesmi že konec. Dómoljubna je res, d o b r a pa zató venderle še ni! — F. F. v Sodražici. Radi potrjujemo, da niste Vi poslali pesmi, o kateri smo v poslednji številki najprej govorili na tem mestu. — Batog. Pride na vrsto o svojem času. — Dorán v B. »Vrnitev“ ni za natisek:

„Molí te bil bi kot bogá,
Pretrgala si pa razmero (!),
Iztrgala mi s srca vero,
Me z neba vrgla v dno peklá.“

Začetek druge pesmi preveč spominja znane Schillerjeve pesmi »Der Eichwald brauset, die Wolken ziehn« i. t. d., potem pa nje dikcija ni pesniška. Morda o priliki káj drugega.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrť leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj **Janko Kersnik**. — Odgovorni urednik **dr. Ivan Tavčar**.

Upravništvo »Národna Tiskarna« Gospodske ulice št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.